

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

Analýza cílů jednotlivých aktérů občanské války v Angole a jejich proměna v čase

Diplomová práce

Autor: Bc. Iva Flajšmanová
Studijní program: N6701 Politologie
Studijní obor: Politologie – africká studia
Forma studia: kombinovaná
Vedoucí práce: doc. PhDr. Vlastimil Fiala, CSc.

Hradec Králové, 2016

Zadání diplomové práce

Autor:	Bc. Iva Flajšmanová
Studium:	F12314
Studijní program:	N6701 Politologie
Studijní obor:	Politologie - africká studia
Název diplomové práce:	Analýza cílů jednotlivých aktérů občanské války v Angole a jejich proměna v čase
Název diplomové práce AJ:	Analysis of the Aims of the Various Actors of the Civil War in Angola and Their Changes in Time

Anotace:

Tématem této práce je analýza občanské války v Angole, která na dlouhou dobu zastavila jakýkoliv růst poměrně nadějného afrického státu. Délka a intenzita občanské války byla ovlivněna přítomností nerostných surovin. Práce bude zaměřena především na cíle jednotlivých nepřátelských skupin a jejich motivaci k boji, která se postupem času měnila. Pozornost bude věnována všem fázím konfliktu. V rámci analýzy budou rozebrány i počáteční příčiny vedoucí ke konfliktu, hlavní aktéři konfliktu, samotná dynamika a průběh ozbrojeného konfliktu. Cílem diplomové práce je zjistit, jak se v průběhu konfliktu měnily cíle bojujících stran a jak k jejich změně přispěla těžba nerostných surovin. Diplomová práce bude vycházet primárně z empiricko-analytického přístupu a bude využívat metodu případové studie. Dále autor využije i metodu komparace při srovnání cílů jednotlivých bojujících skupin. Z teoretického hlediska bude práce strukturována podle konceptu Univerzity v Uppsale, dále bude vycházet z konceptů 'greed a grievance' Paula Colliera a teorie ropného prokletí Michaela Rosse.

Literatura:

- Collier, Paul et al. 2003. *Breaking the Conflict Trap: Civil War and Development Policy*. Dostupný na [www: http://books.google.cz/books?uid=103483324268524201172&as_coll=2&source=gbs_lp_bookshelf_list](http://books.google.cz/books?uid=103483324268524201172&as_coll=2&source=gbs_lp_bookshelf_list), ověřeno ke dni (16. 2. 2013)
- Collier, Paul a Hoeffler, Anke. 'Greed and Grievance in Civil War?'. World Bank. Dostupný na: <http://elibrary.worldbank.org/docservers/download/2355.pdf?expires=1362510924&id=id&accname=guest&checksum=61EB0F13D1BC42E5EE35D6DC77E2D5AB> (17. 2. 2013)
- Collier, Paul a Hoeffler, Anke a Soderbom, Mans. 2001. 'On the Duration of Civil War?'. World Bank, University of Oxford Papers. Dostupné na: http://siteresources.worldbank.org/DEC/Resources/duration_of_civil_war.pdf (9.1.2013).
- James III, W. Martin. 2011. *A Political History of the Civil War in Angola: 1974-1990*. New Jersey: Transaction Publishers.
- Maier, Karl. 2007. *Angola: Promises and Lies*. Indiana University Press.
- Ghazvinian, John. 2008. *Untapped: The Scramble for Africa's Oil*. Harcourt.
- Klíma, Jan. 2003. *Angola*. Praha: Libri.
- Klíma, Jan. 2008. *Dějiny Angoly*. Praha: NLN.
- Klíma, Jan. 2001. *Poslední koloniální válka*. Praha: Libri.
- Nálevka, Vladimír. 2004. *Čas soumraku*. Praha: Triton.
- Nálevka, Vladimír. 2003. *Studená válka*. Praha: Triton.
- Nálevka, Vladimír. 2000. *Světová politika ve 20. století*. Praha: Skřivan.
- Ross, Michael L. 2001. 'Does Oil Hinder Democracy?'. *World Politics*, 53, s. 325 - 361.
- Šmíd, Tomáš a kol. 2010. *Vybrané konflikty o zdroje a suroviny*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.
- Vačura, Vladimír. 2009. *Vliv přítomnosti nerostných surovin a dalších cenných přírodních zdrojů na propuknutí, průběh a řešení vnitrostátních ozbrojených konfliktů*. Brno: Masarykova univerzita,

Fakulta sociálních studií, Katedra politologie. Dizertační práce.

Waisová, Šárka. 2008. *Poválečná obnova a budování míru: Role a strategie mezinárodních nevládních organizací*. Brno: Masarykova univerzita

Garantující
pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Vlastimil Fiala, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 8.6.2013

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci pod vedením vedoucího diplomové práce vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 10. 10. 2016

Iva Flajšmanová

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. PhDr. Vlastimilu Fialovi, CSc. za trpělivost a čas vynaložený na odborné vedení mé diplomové práce, také za zpětnou vazbu a doporučení a zapůjčení literatury. Dále bych chtěla poděkovat celé své rodině, přátelům i spolužákům za podporu a motivaci dokončit tuto diplomovou práci.

Anotace

Flajšmanová, Iva. 2016. Analýza cílů jednotlivých aktérů občanské války v Angole a jejich proměna v čase. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, 79 s. Diplomová práce.

Tématem této práce je analýza občanské války v Angole, která na dlouhou dobu zastavila jakýkoliv růst poměrně nadějného afrického státu. Délka a intenzita občanské války byla ovlivněna přítomností nerostných surovin. Práce bude zaměřena především na cíle jednotlivých nepřátelských skupin a jejich motivaci k boji, která se postupem času měnila. Pozornost bude věnována všem fázím konfliktu. V rámci analýzy budou rozebrány i počáteční příčiny vedoucí ke konfliktu, hlavní aktéři konfliktu, samotná dynamika a průběh ozbrojeného konfliktu. Cílem diplomové práce je zjistit, jak se v průběhu konfliktu měnily cíle bojujících stran a jak k jejich změně přispěla těžba nerostných surovin.

Diplomová práce bude vycházet primárně z empiricko-analytického přístupu a bude využívat metodu případové studie. Dále autorka využije i metodu komparace při srovnání cílů jednotlivých bojujících skupin. Z teoretického hlediska bude práce strukturována podle konceptu Univerzity v Uppsale, dále bude vycházet z konceptů „greed a grievance“ Paula Colliera a teorie ropného prokletí Michaela Rosse.

Klíčová slova: Angola, občanská válka, konflikt, motivace, nerostné suroviny, ropa, diamanty

Annotation

Flajšmanová, Iva. 2016. The Analysis of the Objectives of Constituent Participants and Their Transformations during the Civil War in Angola. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 79 pp. Diploma Degree Thesis.

The theme of this diploma degree thesis is the analysis of the civil war in Angola, which for a long time stopped any growth in this relatively up-and-coming African state. The length and intensity of the civil war was influenced by the presence of mineral resources. This thesis will mainly focus on the objectives of each enemy groups and their motivation to fight that changed over time. Attention will be paid to all stages of this conflict. Within the framework of the analysis will be discussed as well the initial reasons leading to conflict, the main actors of the conflict itself and dynamics and development during an armed conflict. The aim of this thesis is to determine how the objectives of fighting parties changed during the conflict and how they change considering mining and quarrying.

This thesis will be based primarily on empirical-analytic approach and the use of case studies. The author also uses the method of comparison while levelling the objectives of the warring parties. From a theoretical point of view the thesis will be structured according to the concept from Uppsala University, and will be based on the Paul Collier's concepts of "greed and grievance" and the oil curse theory of Michael Ross.

Keywords: Angola, civil war, conflict, motivation, mineral resources, petroleum, diamonds

Obsah

Úvod	11
1. Klasifikace konfliktů	17
1.1 Konflikt.....	17
1.2 Občanská válka.....	18
2. Pozadí a kontext konfliktu.....	21
2.1 Charakteristika území konfliktu	21
2.2 Historické pozadí konfliktu	24
2.3 Bezprostřední příčiny a politické kroky vedoucí ke konfliktu	26
3. Charakteristika aktérů konfliktu	29
3.1 Primární aktéři konfliktu	29
3.2 Sekundární aktéři konfliktu	33
3.3 Závěr.....	36
4. Cíle jednotlivých aktérů.....	38
4.1 Cíle bojujících stran během první fáze konfliktu	38
4.2 Cíle bojujících stran během druhé fáze konfliktu.....	39
4.3 Cíle bojujících stran během třetí fáze konfliktu	41
4.4 Závěr.....	44
5. Průběh a dynamika konfliktu.....	46
5.1 Chování a postoje stran v průběhu konfliktu.....	46
5.2 Faktory ovlivňující průběh konfliktu a strategie bojujících aktérů	50
6. Řešení konfliktu a aktuální stav v zemi.....	54
6.1 Řešení konfliktu.....	54
6.2 Současný stav	57
Závěr.....	62
Seznam použité literatury a zdrojů	65
Seznam příloh.....	75

Seznam použitých zkratk

CASA-CE	Broad Convergence for the Salvation of Angola – koalice čtyř politických stran
ČR	Česká republika
ELNA	Ozbrojené složky za osvobození Angoly (v rámci FNLA)
EO	Executive Outcomes
EU	Evropská unie
FAA	Ozbrojené složky Angoly
FALA	Ozbrojené složky za osvobození Angoly (v rámci UNITA)
FAPLA	Ozbrojené složky za osvobození Angoly (v rámci MPLA)
FLEC	Fronta za osvobození enklávy Cabinda
FNLA	Národní osvobozenecá fronta Angoly
GRAE	Vláda Angolské republiky v exilu
JAR	Jihoafriká republika
KSSS	Komunistická strana Sovětského svazu
MONUA	Pozorovatelská mise OSN v Angole
MPLA	Lidové hnutí za osvobození Angoly
NATO	Severoatlantická aliance
NGO	Nevládní organizace
OAJ	Organizace africké jednoty
OCHA	Kancelář pro koordinaci humanitární pomoci
OSN	Organizace spojených národů
PIDE	Tajná státní policie Portugalska
SADF	Jihoafriká obranné síly
SSSR	Sovětský svaz
SWAPO	Lidová organizace jihozápadní Afriky
UCDP	Uppsala Conflict Data Program
UNAVEM	Ověřovací mise OSN v Angole
UNITA	Národní svaz za úplnou nezávislost Angoly
UPA	Svaz národů Angoly
UPCRI	Uppsala Peace and Conflict Research Institute

USA

Spojené státy americké

Úvod

Na africkém kontinentě je občanská válka velmi rozšířeným fenoménem. Tato skutečnost má mnoho příčin. Státy v Africe nevznikly přirozeným vývojem jako v Evropě. Většina států byla dlouho pod správou koloniálních mocností a v momentě, kdy získaly nezávislost, můžeme stěží hovořit o moderních suverénních státech s centralizovanou a efektivní vládou a správou. Důležitou vlastností takového moderního státu je vnější a vnitřní suverenita (Rotberg 2004: 3). „*Stát je suverénní jen tehdy, není-li ve svém jednání omezován žádnými překážkami a nemusí-li nikoho žádat o povolení něco činit.*“ (Krejčí 1997: 162).

Africké státy, které získaly nezávislost, nemají problém se suverenitou vnější, protože jsou mezinárodně uznány a respektovány. Redefinici hranic, která by reflektovala etnické a náboženské rozdělení obyvatelstva, si nemohou dovolit, protože by podpořila separatistické myšlenky mnoha skupin a vznikl by chaos na celém kontinentě. Stávající hranice afrických států podporovaly i oba zneprátené bloky během studené války (Šmíd, Vařura 2009: 50). Naopak hodně zemí se potýká se suverenitou vnitřní. Hranice států byly uměle vytvořené podle toho, jaké území koloniální mocnosti stihly obsadit nebo jak se dohodly s konkurencí. Často nereflktují etnické rozdělení obyvatelstva ani tradiční formy vládnutí a správy (Waisová a kol. 2007: 34 - 35). V subsaharské Africe tak vznikly vysoce heterogenní celky s mnoha problémy, které bude potřeba řešit. Obyvatelé nerespektují svoji vládu a nevěří státu, že dokáže zajistit jejich bezpečnost a základní životní potřeby. Stát přestává být adresátem jejich požadavků (Zartman 1995: 1 - 15). V mnoha afrických státech jsme svědkem fenoménu kriminalizace státu, která je protikladem k tzv. good governance¹. Systém dobrého vládnutí je založen na efektivitě a rozvoji společnosti. Činy dokládající kriminalizaci afrických států jsou mimo jiné nelegální obchod s lidmi, drogami a zbraněmi, korupce, zpronevěra peněz ze zahraniční pomoci, zneužívání ozbrojených

¹ Koncept “good governance” předpokládá kooperaci mezi vládou, občanskou společností a soukromým sektorem. Vyznačuje se participací, transparentností rozhodování, odpovědností, vládou práva, předvídatelností, demokratickými praktikami, přístupem k informacím a občanskou svobodou (Sýkora 2008).

sil, nelegální vývoz nerostných surovin a ohrožování životního prostředí (Záhořík 2012).

Některé státy po získání nezávislosti nedokázaly udržet mír, protože jednotlivé strany nedospěly ke konsenzu, kdo a jak bude zemi řídit. Mocenské vakuum po několika staletích nadvlády kolonialistů pro ně byla zcela nová situace, s kterou se nedokázaly vypořádat. Lidé zůstali u osvědčené metody, kdy se dá vše vyřešit silou a vyhlazením odpůrců. Toto je případ bývalé portugalské kolonie Angoly, které se budeme věnovat v této diplomové práci. V době, kdy Angola zahájila boj za svobodu a nezávislost, si už většina afrických států prošla procesem dekolonizace. Portugalci se ale svých závislých území nehodlali vzdát do poslední chvíle. Neústupný Salazarův režim chtěl zachovat portugalskou koloniální říši za každou cenu. Nejdůležitějšími zeměmi v Africe byly pro Portugalce Angola a Mosambik. Angola si musela svou nezávislost tvrdě vybojovat, ale už během tzv. války za nezávislost se projevil rozkol mezi jednotlivými frakcemi, které později začaly válčit mezi sebou.

Hlavním cílem naší diplomové práce je analýza cílů jednotlivých bojujících skupin a jejich motivace k prodlužování občanské války, která nakonec s přestávkami trvala bezmála 30 let. Válka ovlivnila myšlení a chování lidí, rozvoj země a její vnímání ostatními aktéry ve světě. Motivace a to, čeho chtějí jednotlivé strany konfliktu po vítězství dosáhnout, je velmi důležitý aspekt v procesu řešení konfliktů. Bez znalosti příčin sporů a cílů jednotlivých aktérů, nemůžeme situaci správně posoudit a navrhnout adekvátní a dlouhodobě funkční řešení. V případě Angoly se požadavky zneprátelených skupin měnily během jednotlivých fází konfliktu. Velkou měrou k tomu přispěl konec studené války, redefinice rozdělení moci ve světě, ztráta zahraničních podporovatelů a také rostoucí těžba nerostných surovin a zisků z jejich prodeje.

Autorka diplomové práce si klade za cíl zjistit, jak probíhal konflikt v Angole, jací aktéři participovali v konfliktu a jaké byly jejich zájmy a cíle. Konflikt v Angole trval několik desetiletí – změnily se během této doby cíle jednotlivých aktérů konfliktu? Reagovali na tyto změny mírotvorci včas nebo změnu nereflektovali či ignorovali? Souvisela případná změna priorit bojujících aktérů s přítomností nerostného bohatství? Autorka se dále zamyslí nad následující hypotézou: Přítomnost nerostných surovin ovlivnila délku konfliktu v Angole.

Pro sepsání této diplomové práce bude využita metoda sběru a třídění dat vztahujících se k obecné klasifikaci konfliktů a angolské občanské válce a jejich následná analýza a interpretace. Tuto práci můžeme označit za případovou studii, protože se budeme věnovat vývoji jednoho státu v omezeném časovém rámci. Případovou studii můžeme zařadit do kvalitativní metodologie, která se vyznačuje velkým množstvím dat o jednom konkrétním případě. Díky značnému množství informací můžeme proniknout do hloubky a daný problém lépe pochopit. Dále bude využita i metoda komparace při srovnání cílů jednotlivých aktérů angolského konfliktu. Teoretické zakotvení práce se bude opírat o koncept výzkumu míru a řešení konfliktů Univerzity v Uppsale, který pracuje se všemi fázemi daného konfliktu. Rozdělení aktérů bude autorkou upraveno pro potřeby této práce. Analýza bude dále vycházet z konceptů „greed and grievance“ Paula Colliera a teorie ropného prokletí Michaela L. Rosse.

Struktura diplomové práce bude koncipována s ohledem na stanovený výzkumný záměr. V první části diplomové práce představíme teoretická východiska pro analýzu konfliktu v Angole. Uvedeme typologie konfliktů relevantní pro naši práci a rozdělíme konflikt v Angole na jednotlivé fáze. Po teoretickém úvodu následuje kapitola o charakteristice území Angoly, jejím obyvatelstvu, historii a politických činech vedoucí k eskalaci napětí a následnému konfliktu. Dále se zaměříme na obecný popis aktérů angolského konfliktu. Definujeme primární aktéry, neslučitelnost jejich zájmů a jejich proměny v čase. Neopomeneme ani válčící a neválčící sekundární aktéry, jejichž zapojení zásadně ovlivnilo situaci v zemi. V rámci čtvrté kapitoly podrobně rozebereme cíle aktérů konfliktu a jejich případnou proměnu během jednotlivých fází. Pozornost bude především věnována hlavním aktérům MPLA a UNITA, kteří jsou přítomni ve všech fázích konfliktu. Dále nastíníme dynamiku konfliktu a chování všech stran. Pokusíme se identifikovat vnitřní a vnější faktory, které mohly ovlivnit dění v Angole. Poslední část věnujeme řešení konfliktu a zhodnotíme relevantnost nabízených možností vzhledem k situaci. Bude zmíněn i současný postkonfliktní stav v zemi a to jak se vyrovnala s minulostí. V závěru shrneme zjištěné poznatky, zhodnotíme naplnění cílů práce a potvrdíme nebo vyvrátíme stanovenou hypotézu.

Ze zahraničních zdrojů o dění v Angole využijeme práci Johna A. Marcuma *The Angolan Revolution: The Anatomy of an Explosion (1950-1962)* (1969), která mapuje počátky národněosvobozenecých bojů. Alex Vines v roce 1999 vydal studii *Angola Unravels: The Rise and Fall of the Lusaka Peace Process* zabývající se dohodami z Lusaky. Pro naši práci jsou cenné závěry Justina Pearce ohledně těžby diamantů a jejich vztahu k válce v Angole, které publikoval v článcích *Analysis: Unita's changing tactics* (2001) a *War, Peace and Diamonds in Angola: Popular Perceptions of the Diamond Industry in the Lundas* (2004). Jake H. Sherman ve svém článku *Profit vs. Peace: The Clandestine Diamond Economy of Angola* (2000) rozebírá surovinový rozměr konfliktu. John Pike se v článku *União Nacional pela Independência Total de Angola UNITA, National Union for the Total Independence of Angola, Forças Armadas para a Libertação de Angola (FALA), Armed Forces or the Liberation of Angola, Center for Democracy in Angola (CEDA)* zaměřuje především na skupinu UNITA. Cenným zdrojem informací jsou pro nás též články Philippa Le Billona *The Political Ecology of War: Natural Resources and Armed Conflicts* (2001), *Angola's Political Economy of War: the Role of Oil and Diamonds 1975 – 2000* (2001) a *Diamond Wars? Conflict diamonds and geographies of resource wars* (2008).

V kapitole o současné Angole nastíníme i kontroverzní vztahy s Čínou, kterými se zabývá Denis Tull ve svém článku *China's Engagement in Africa* (2009) a také Sanusha Naidu a Lucy Corkin v článku *China's (Re)-Emerging Relations with Africa: Forging a New Consensus?* (2009). Dále k tomuto tématu využijeme informace z článku Johna Ghazviniana *Untapped: The Scramble for Africa's Oil* (2008), kde autor nastiňuje boj vyspělých zemí o přístup ke zdrojům, které se nachází v Africe. Indira Campos a Alex Vines *Angola and China: A Pragmatic Partnership* (2008) ve svém článku řeší bilaterální partnerské dohody mezi oběma zeměmi. O tom, že jejich vztahy nejsou jen dobré, píše ve svém článku *Hostility Toward Workers Cools Angola-China Relationship* z roku 2010 Faucon Benoit a Su Sherry.

Vztahy Angoly a České republiky (dále jen ČR) mají dlouholetou tradici², a proto i v českém prostředí můžeme najít kvalitní literaturu zabývající se historií tohoto státu. Tato diplomová práce se bude primárně opírat o dílo Jana Klímy. Budeme vycházet z jeho knihy *Dekolonizace portugalské koloniální říše (historická motivace - specifika – průběh)* (2000), kde se autor pokouší o komparaci dekolonizačního postupu v jednotlivých zemích ovládaných Portugalci. Dalšími užitečnými publikacemi jsou bezesporu *Poslední koloniální válka* (2001), která popisuje rozpad portugalské koloniální říše v Africe, *Dějiny Angoly* (2008) a *Stručná historie států: Angola* (2003), kde se dozvíme, jaké historické celky se nacházely na území dnešního státu Angola a co vše předcházelo boji o nezávislost a později občanské válce³.

Jako cenný zdroj informací o občanské válce v Angole a jejích aktérech nám poslouží diplomová práce Lukáše Dyčky na téma *Aktéři surovinového konfliktu v Angole* (2008). Autor se ve své práci mimo jiné zabývá i vlivem přítomnosti nerostných surovin na průběh konfliktu. V angolském konfliktu působila i soukromá vojenská společnost Executive Outcomes. Článek od Jakkie Cilliers a Peggy Mason *Peace, Profit or Plunder? The Privatisation of Security in War-torn Societies* (2000) řeší privatizaci bezpečnosti a působení některých soukromých vojenských společností v afrických konfliktech. V naší práci bude využit i článek Jakuba Horáka *Soukromé vojenské společnosti v Angole a Sierra Leone* (2014). Autor se zamýšlí nad pozitivitu a negativitu použití soukromé vojenské společnosti Executive Outcomes v Angole a Sierra Leone a srovnává jejich zásah s mírovými misemi Organizace spojených národů (OSN).

Vztahem mezi těžbou nerostných surovin a integritou a prosperitou státu se zabývá ve svém díle další český autor Jan Záhořík: *Ohniska napětí v postkoloniální Africe* (2012). Tento autor ve svém článku *Mezinárodní souvislosti těžby ropy v Africe*

² Od 80. let patřila Angola mezi tzv. země přednostního zájmu v rámci československé rozvojové spolupráce. Na začátku 21. století je Angola jednou z prioritních zemí pro českou zahraniční rozvojovou spolupráci (Exnerová a kol. 2008).

³ Jan Klíma se mimo jiné zabývá i historií Portugalska a afrického kontinentu jako celku. V naší práci využijeme jeho knihy *Dějiny Afriky. Vývoj kontinentu, regionů a států* (2012), *Dějiny Portugalska* (2007) a *Salazar: tichý diktátor* (2005), v které popisuje Salazarův režim a boj o kolonie z pohledu Portugalska.

(2009) řeší vztah afrických ropných zásob a jejich vliv na utváření světové politiky a boj světových velmocí o přístup k těmto zásobám. Přítomnost nerostných surovin může státu pomoci rozvíjet ekonomiku nebo může být naopak tzv. prokletím. Stává se konfliktní surovinou nebo prodlužuje již stávající konflikt. Tuto problematiku zkoumají v českém prostředí Tomáš Šmíd a kol. v publikacích *Vybrané konflikty o zdroje a suroviny* (2010) a *Přírodní zdroje a ozbrojené konflikty – aktuální trendy* (2013). Britský profesor ekonomie Paul Collier ve svých výzkumech řeší příčiny konfliktů. Snaží se zjistit, jestli je častějším důvodem pro vznik konfliktu křivda nebo chamtivost a boj o zdroje: *Breaking the Conflict Trap: Civil War and Development Policy* (2003), *Greed and Grievance in Civil War* (2004) a *On the Duration of Civil War* (2001). Stejným tématem se v českém prostředí zabývá Šmíd a Vařura v díle *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru* (2007). V dalším Collierově díle *Miliarda nejchudších* (2009) se autor zabývá identifikací “pastí”, které brání nejchudším zemím v rozvoji a lepší budoucnosti. Problém chudoby zkoumá na základě ekonomických dat a nabízí nová řešení a východiska. Stěžejní pro naši práci budou i závěry Michaela L. Rosse publikované v článku *Oil, Drugs, and Diamonds: The Varying Roles of Natural Resources in Civil War* (2003).

1. Klasifikace konfliktů

1.1 Konflikt

V rámci politologie je konflikt brán jako přirozený jev, který nemusí být nutně negativní. Konflikt obecně můžeme definovat jako nesoulad mezi zájmy dvou či více jasně definovaných aktérů v konkrétní oblasti. Vzájemný střet aktéři vnímají jako hru s nulovým součtem, kdy zisk jednoho aktéra automaticky znamená ztrátu druhého aktéra (Pšeja 2002). Konflikty můžeme podle „umístění“ v mezinárodním systému rozdělit na systémové, mezinárodní a vnitrostátní. Konflikty dělíme podle jejich charakteru na násilné nebo nenásilné (diplomatický střet) (Waisová 2009). V případě konfliktů o zdroje můžeme pozorovat oba typy⁴. Pro účely naší práce je důležité rozdělení dle příčiny vzniku střetu. Holsti (1998) rozděluje konflikty na mocenské, teritoriální, ideologické, konstituční, na základě sympatií a ekonomické. Konflikty o zdroje řadí do posledního typu. V některých případech je velice těžké určit jednu převažující příčinu daného konfliktu. Často bývá multikauzální nebo se příčiny postupně mění i v jeho průběhu. Nalezení té správné příčiny je velice důležité pro účinné řešení každého střetu a zajištění míru do budoucna.

Výzkum konfliktů se zaobírá příčinou daného střetu. V případě etnických konfliktů máme obvykle dvě hlavní příčiny – „greed“ (hrabivost) a „grievance“ (křivda). Vědci zkoumají, co je pro bojující skupiny důležitějším motivem. Jestli je to etnická nenávisť a špatné vzpomínky, které mohou vyústit v násilí, nebo je důležitější hnací silou lidská hrabivost (Šmíd a Vařura 2007). Collier (2004) se snaží dokázat, že hlavním motivem vnitrostátních konfliktů je pragmatická kalkulace nákladů a výnosů dané operace. Během válečného konfliktu se zaměřují na ovládnutí nalezišť nerostného bohatství a jejich ilegální prodej.

⁴ Konflikt v Angole patří určitě do skupiny násilných konfliktů. Opakem může být například tzv. plynová krize mezi Ruskem a Ukrajinou v roce 2006 a 2009. Strany se tento spor snaží vyřešit diplomatickou cestou a dohodou, která bude přijatelná pro obě strany. Jejich neshodami trpí evropské státy, které nemají dostatečné zásoby plynu a bojí se výkyvů dodávek (Šmíd a kol. 2010).

Konfliktní suroviny můžeme rozdělit na obnovitelné a neobnovitelné, jejichž zásoby se pomalu tenčí. Další rozdíly mohou být v jejich důležitosti pro lidstvo - například přístup k pitné vodě je pro přežití lidí mnohem důležitější než diamanty, jejichž hodnota je hlavně ekonomická. Konflikty o zdroje můžeme zaznamenat v oblastech, kde je velká koncentrace těchto zdrojů nebo naopak tam, kde je daného zdroje nedostatek (případ vody). Situace je dost špatná, pokud je ekonomika země na exportu suroviny závislá (Šmíd a kol. 2010).

Situace v afrických zemích přímo nahrává vzniku občanské války, v které hrají důležitou roli nerostné suroviny. Africký kontinent je bohatý, ale zároveň zde bylo po rozpadu koloniálních říší mocenské vakuum, které zaplnily zkorumpované elity. Některé koloniální mocnosti si ve svých državách stále uchovávaly značný vliv a často podporovaly vládce, který se ke svému lidu nechoval dobře.

1.2 Občanská válka

Každý myšlenkový proud nahlíží na fenomén války trochu jinak. Realisté tvrdí, že válka je součástí lidské přirozenosti, která je od přírody špatná, což se projevuje v interakci států (Waisová 2003). Podle Clausewitze (1832/2008) je válka pouze pokračováním politiky jinými prostředky. Nahlíží na ni jako na akt násilí, který má za cíl donutit protivníka, aby se podřídil vůli útočníka.

Válku můžeme charakterizovat také jako ozbrojené střety mezi minimálně dvěma nezávislými politickými jednotkami za použití vojenské síly. Je to období, kdy platí zvláštní práva a povinnosti a zároveň je dovoleno jinak nepřipustné chování. Někteří výzkumníci dodávají podmínku, že v důsledku bojů musí zemřít minimálně 1000 členů ozbrojených složek během jednoho roku, aby mohl být konflikt považován za válku (Waisová 2005).

Bojem se vždy lidi snažili vyřešit spor, který už nešel vyřešit jinou cestou. Umění kompromisu je velice těžké. Díky válečným konfliktům a následným mírovým dohodám se často měnily hranice států. Dnes je trend vyhnout se válce za každou cenu a neměnit stávající hranice. Specifickou formou války je válka občanská, která začíná ve světě převládat.

Občanská válka splňuje výše uvedená kritéria s tím rozdílem, že dvě či více bojujících stran jsou součástí jednoho státního celku. Stojí proti sobě opoziční skupiny či hnutí s vládou daného státu či jinými skupinami. V současné době počet občanských válek ve světě převyšuje počet válek mezistátních. Občanská válka je typická například pro region Balkánu či africký kontinent. Lidé v nesourodých uměle vytvořených státních útvarech se hůře domluví na rozdělení bohatství a moci (Waisová 2003).

Walter a Snyder (1999) uvádějí pět předpokladů vzniku občanské války: rozpad vlády (státu), menšinové skupiny v geografické izolaci, požadavek změny rozdělení moci, změna v distribuci zdrojů uvnitř státu a požadavek demobilizace a odzbrojení nepřátelských skupin. Občanská válka je často výsledkem nějakého pocitu ohrožení skupiny obyvatel.

Do tohoto typu války často vstupují i okolní státy, které přímo či nepřímo podporují jednu z bojujících stran. Za studené války se země třetího světa stávaly bojištěm pro obě světové velmoci, které chtěly rozšířit svůj vliv a politické uspořádání. Při občanské válce trpí i okolní státy, jelikož válka generuje velké množství uprchlíků, kteří hledají bezpečí a pomoc pro svou rodinu.

V Angole se po porážce Portugalců proti sobě obrátily tři národněosvobozené skupiny. Boje mezi nimi probíhaly už za války za nezávislost, což je ve světě docela ojedinělá záležitost. Každá z nich byla podporována dalšími státy, což vedlo k chaosu a prodlužování konfliktu místo ke konstruktivnímu řešení. V tomto případě můžeme hovořit o tzv. internacionalizovaném vnitrostátním konfliktu. Internacionalizace může být výsledkem zapojení dalších států nebo jednotek OSN do konfliktu. Operace na udržení či vynucení míru ve válkou zasažených zemích schvaluje Rada bezpečnosti OSN (Ondřej a kol. 2010).

Collier a Hoeffler (2001) hovoří o tom, že vnitrostátní konflikty odehrávají se v rozvojových zemích nejsou vedeny primárně kvůli vítězství a zisku moci po válce, ale kvůli válečným politicko-ekonomickým vazbám. Subjekty těžší z daného uspořádání a nemají zájem na ukončení konfliktu. Definují tyto podmínky, které podporují vznik vnitrostátního konfliktu: závislost oficiální vlády na vývozu primárních komodit, velké množství mladých mužů neschopných najít uplatnění a propad ekonomiky dané země.

Collier ve své teorii dává přednost konceptu „greed“ (hrabivost) před „grievance“ (nenávist).

Na tuto teorii navazuje Ross (2003), který mluví o tzv. surovinové pasti či ropném prokletí. Přítomnost nerostných surovin v rozvojových zemích podle něho nevede k větší prosperitě státu, ale naopak může způsobit dané zemi velké problémy, které mohou vést až k občanské válce. Stát, jehož vláda má dostatečné příjmy z těžby nerostných surovin (nemusí se jednat pouze o ropu), nereaguje včas na pokles ekonomiky. Nedokáže nést odpovědnost za své obyvatelstvo a na nepokoje odpovídá represemi místo vyřešení jejich problémů.

Konflikt v Angole můžeme rozdělit na tři fáze:

1. boj za nezávislost 1961 – 1975 (od začátku bojů do vyhlášení nezávislosti Angoly)
2. občanská válka, do které vstupují sekundární aktéři 1975 – 1991 (dohody z Bicesse)
3. občanská válka bez přítomnosti většiny sekundárních aktérů 1991 – 2002 (smrt Jonase Savimbiho a ukončení bojů)

Podle uppsalských kritérií můžeme 1. fázi angolského konfliktu označit za tzv. extra státní konflikt, který probíhá mezi státem a organizovanými skupinami. Zároveň probíhá nestátní konflikt mezi třemi hnutími, kde ani jedno z nich není státním aktérem. Zbývající fáze lze charakterizovat jako vnitrostátní konflikt, kde proti sobě stojí ozbrojené složky vedené vládou a nevládní organizace (UCDP 2008).

Případ angolského konfliktu je velice zajímavý, protože v první fázi probíhá zároveň boj za nezávislost (především MPLA proti Portugalcům) i soupeření mezi jednotlivými národněosvobozeneckými skupinami. Konflikt v Angole můžeme označit za násilný, mocenský a v některých fázích částečně i za ekonomický. Do úvahy musíme vzít i etnické hledisko, protože jednotlivé národněosvobozenecké skupiny byly původně složeny z určitých etnik a hájily jejich zájmy. Ve druhé fázi se do konfliktu promítá i celosvětový souboj ideologický – souboj mezi komunismem a kapitalismem.

2. Pozadí a kontext konfliktu

2.1 Charakteristika území konfliktu

Angolská republika se rozprostírá na západním pobřeží subsaharské Afriky. Náleží k ní i malá enkláva Cabinda, která je obklopena mořem, Konžskou republikou a Demokratickou republikou Kongo. Hlavním městem a zároveň přístavem je Luanda založená portugalskými mořeplavci. Díky své poloze měla Angola velký význam pro portugalský obchod s otroky. Rozloha Angoly je 1246700 km², což je zhruba třikrát tolik než má Německo. Na severu sousedí s Konžskou republikou a Demokratickou republikou Kongo (dříve Belgické Kongo nebo Zair), z východu se Zambií a jejím jižním sousedem je Namibie (dříve Jihozápadní Afrika). V Angole můžeme najít několik velkých řek – Kongo, Kwanza, Kunene a Zambezi. Země leží v tropickém podnebném pásu a více než polovina území se rozkládá v nadmořské výšce nad 1000 m. n. m. Na jih od Benguely je země sušší a postupně přechází v polopoušť (Klíma 2008).

V oblastech s příznivým klimatem se pěstuje káva, bambus, ratan, sisal, cukrová třtina, ovoce a maniok. Rozvoj poválečného zemědělství ztěžuje velké množství nášlapných min rozmístěných na venkově a zničená zemědělská technika. Na jihozápadě Angoly jsou příznivé podmínky pro živočišnou výrobu. Díky velkému množství řek a dlouhému pobřeží se zde daří i rybolovu (Jelínek, João a Knitl 2006).

Přírodní zdroje a průmysl

Angolská republika je hodně bohatá i co se týče nerostných surovin (viz příloha č. 2). V enklávě Cabinda rostou vzácná dřeva, pobřeží má zase hodně ropy. Díky dosud nevyčerpaným zásobám ropy je Angola zajímavá pro zahraniční společnosti a investory. Další významnou surovinou jsou diamanty a různé druhy drahokamů, které se těží převážně na severovýchodě Angoly. Můžeme zde najít také suroviny pro metalurgii a stavební materiály (Klíma 2008).

Portugalsko bylo po druhé světové válce hospodářsky zaostalé, proto příliš neinvestovalo ani do zámořských území a jejich rozvoje. V 50. letech ale pomalu začíná budovat infrastrukturu. Na území Angoly začíná s těžbou železné, měděné a manganové rudy. Jsou objevena první naleziště ropy, takže začínají i se stavbou rafinerie (Lacina a kol. 1987).

Angola si často zvala experty ze spřátelených socialistických zemí. Příkladem může být skupina českých expertů a jejich rodin, kteří vycestovali do Angoly za účelem obnovy provozu závodu na výrobu papíru a celulózy v Alto Catumbela. Obec byla 12. března 1983 přepadena ozbrojenci ze skupiny UNITA a čeští občané včetně žen a dětí byli zajati a nuceni ujít pěšky více než 1300 km. Do vlasti byli vráceni až po dlouhém vyjednávání (Klíma 2008).

Administrativní a politický systém

V době koloniální nadvlády Portugalci kontrolovali všechna důležitá odvětví v zemi. Některá práva získali pouze asimilovaní jedinci (tzv. assimilados)⁵, kterých ale mezi Angolany nebylo mnoho. Jinak v zemi fungovala rasová diskriminace. Obyčejní domorodci (tzv. indígenas) neměli statut občana, nemohli se účastnit voleb a byli mnohem hůře placeni za odvedenou práci. Státní školy mohli navštěvovat jen běloši, asimilovaní a mulati. Salazarova vláda podporovala stěhování bělochů do Angoly a přidělovala jim půdu na pěstování kávy. Zároveň od nich očekávala lepší řízení plantáží a osídlení odlehlých míst, která nebyla pod dostatečnou kontrolou Portugalců. Nicméně bílí farmáři většinou nebyli úspěšnými zemědělci, takže se postupně sestěhovali do měst. 11. června 1951 bylo pozměněno postavení portugalských kolonií. Byly prohlášeny zámořskými územími, tzn. že se staly součástí Portugalska a lusitánské společnosti⁶. Podporu OSN Portugalsko ale stejně nezískalo (Lacina a kol. 1987).

⁵ Statut asimilovaného mohl získat Angolan, který výborně ovládal portugalský jazyk, byl křesťanem, měl předepsané vzdělání a práci se stálým příjmem, platil daně, nebyl trestán, žil dle portugalského vzoru a odsloužil si vojenskou službu (Poláček 1980).

⁶ Portugalci využívali tzv. teorii lusotropikalismu. Autorem teorie je brazilský vědec Gilberto Freye. Idea lusotropikalismu oslavuje a zároveň odůvodňuje udržení portugalských kolonií. Portugalci prý vytváří účelnou symbiózu portugalské a tropické krve v rámci multirasové

V 50. letech 20. století osvobozenecá hnutí postupně vznikla i v portugalských koloniích. V Angole bylo několik skupin z různých částí země, které usilovaly o nezávislost. Po několikaletých bojích se původním obyvatelům Angoly podařilo vytlačit portugalské kolonizátory a utlačovatele. Jednotlivá hnutí za nezávislost se ovšem nedokázala dohodnout na společné vládě a správě státu. Za války za nezávislost je spojovala nenávisť vůči kolonizátorům z Evropy, po dosažení vytyčeného cíle se však postavila proti sobě. Portugalci opustili zemi a naplno propukl boj mezi skupinou MPLA, UNITA a FNLA. Země se dostala do chaosu a rozvoj se na několik desetiletí zabrzdil (Klíma 2003).

Dnes je Angola republikou v čele s prezidentem José Eduarem dos Santosem, který je ve funkci od roku 1979. Je rozdělena do 18 správních celků tzv. provincií (viz příloha č. 1). V zemi platí ústava z roku 2010, právní systém je podobný tomu portugalskému. Volby vyhrává pravidelně strana MPLA (Klíma 2008).

Etno-demografické rozdělení obyvatelstva

Angola je stejně jako většina afrických států multietnická⁷ a mísí se tu mnoho kultur. Žije zde zhruba 25 milionů obyvatel. Nejvíce se soustřeďují do velkých měst, kde žije přes 40 % obyvatel, naopak východní část země je velice řídce osídlená. Etnické rozdělení obyvatelstva hrálo velkou roli při vzniku národně osvobozenecých organizací. Sever země obývá etnikum Bakongo, které je rozšířené i v sousedních zemích. Většinou vyznávají křesťanství převzaté od kolonistů. Jsou zručnými zemědělci a tkalci látek. V provinciích kolem hlavního města žijí převážně Mbundové. Třetinu obyvatelstva Angoly tvoří etnikum Ovimbundu. Můžeme je najít v provinciích kolem Benguelské železnice. Na východě Angoly žije etnická skupina Lunda – Čókvé. Tito lidé se jako poslední podrobili Portugalcům, jsou to dobří řemeslníci a obchodníci. Dalšími méně početnými etniky jsou například Ngangela, Náneka – Umbe, Ovambové, Sanové a Hererové. Všechna etnika se dále dělí na různé kmeny. Po vyhlášení

společnosti. Tato prohlášení se příliš neshodovala s realitou v koloniích, kde bujela rasová diskriminace (Poláček 1980).

⁷ Hutchinson a Smith (1996) mluví o následujících znacích etnicity: společné jméno, mýtus společných předků (společný původ), sdílená historická paměť, prvky společné kultury, vazba na rodnou zemi a pocit solidarity alespoň v části populace daného etnika.

nezávislosti Angoly v zemi nezůstalo mnoho bělochů. Země trpí jako většina Afriky chudobou svého obyvatelstva a zkorumpovaností elit (Klíma 2008).

2.2 Historické pozadí konfliktu

Angola byla portugalskou kolonií od roku 1575. Kvůli své geografické poloze na západním břehu afrického kontinentu trpěla mnoho desetiletí obchodem s černými otroky. Prodaní či násilím chycení otroci většinou putovali přes Atlantský oceán do další portugalské kolonie Brazílie. Obyvatelé Afriky toto dodnes vnímají jako velkou křivdu spáchanou Evropany na svém lidu.

Předkoloniální období

O předkoloniálním období v Angole hovoříme až od 13. století, kdy na území dnešní Angoly vzniklo Konžské království. Tento první státní útvar vytvořil kmen Kikongo. Konžské království zahrnovalo území i jiných dnešních afrických států. Hlavní městem bylo Mbanza Kongo, které dodnes existuje a nachází se na severu země. Na konci 15. století přistála u břehů Konga první portugalská výprava vedená Diegem Cão (Motoška 1982).

O sto let později vzniklo u řeky Kwanza další království s názvem Ndongo. Náčelník se jmenoval Ngola. Z tohoto jména pravděpodobně vznikl název dnešního státu Angola. Ndongo prodávalo Portugalcům černé otroky. Předkoloniální období končí v Angole v roce 1575 založením města São Paulo de Loanda později zvaná jen Luanda (dnešní hlavní město). Luandu založil portugalský kapitán Paolo Dias de Novais. Přivezl první bílé osadníky, společně založili přístav a postavili kostel (Klíma 2003).

Období koloniální nadvlády

Portugalci jako první vyrazili objevovat zámořská území. Toužili po drahých kovech a luxusním orientálním zboží, kterého byl v Evropě nedostatek. Zároveň zakládali nová feudální panství a snažili se šířit křesťanskou víru (Lacina a kol. 1987). První portugalští osadníci měli nelehký úkol. Sužovaly je nemoci a útoky domorodých

obyvatel, většina jich brzy zemřela. Roku 1579 se poprvé vzbouřil vládce Ndonga a pozabíjel několik desítek obchodníků s otroky. Dias si to však nenechal líbit, začal pálit vesnice a chytat více otroků. V roce 1585 pak porazil Ngolovo vojsko u Massangany (Klíma 2003).

Africký kontinent velmi nepříznivě ovlivnil obchod s otroky. Portugalci nejdříve dováželi otroky na ostrovy Zeleného mysu a ostrov sv. Tomáše a Princův ostrov. Později rozšířili obchod s levnou pracovní silou do Karibské oblasti a Jižní Ameriky. Černoši se na těžkou práci na plantážích a v dolech hodili lépe než původní indiánští obyvatelé (Lacina a kol. 1987). Angolští náčelníci prodávali otroky za alkohol a hlavně střelné zbraně, díky kterým mohli získat převahu v dané lokalitě. Pro převoz byli vybíráni silní jedinci, což mělo za následek demografické a ekonomické problémy v postižených oblastech Afriky. Obchod s otroky v Angole fungoval ještě dlouho po jeho oficiálním zákazu (Ilfie 2001).

V 80. letech 19. století se Portugalsko pokoušelo propojit Angolu s Mosambikem, ale neuspělo. Velká Británie v roce 1898 uzavřela s Německem tajnou dohodu na rozdělení portugalských kolonií. Navzdory tomu se Portugalsku podařilo všechna území udržet, ale začali s velkým drancováním kolonií, což se nelíbilo místnímu obyvatelstvu (Hrbek 1966). Někteří náčelníci se přidali k bílým kolonizátorům a pomáhali při vybírání daní, shánění lidí na nucené práce⁸ či při represích. Začaly se tak zvětšovat rozdíly mezi jednotlivými třídami africké společnosti (Lacina a kol. 1987).

Před první světovou válkou ovládalo Portugalsko v Africe Angolu, Mosambik, Portugalskou Guineu, Kapverdské ostrovy, ostrov sv. Tomáše a Princův ostrov. Historik W. E. B. Dubois, který byl inspirátorem panafrického hnutí, po první světové válce toužil založit nezávislý africký stát, jehož jádrem by byly německé a portugalské kolonie. Tato iniciativa se nezdařila, ale na panafrických kongresech se prosadili někteří představitelé pozdějších nezávislých afrických států (Nálevka 2004). Portugalsko po první světové válce příliš neprosperovalo, tudíž nemělo ani finance na rozvoj svých kolonií. Většina Angolanů musela odpracovat několik měsíců nucených prací ročně. Často byli prodáváni i do sousedních států. Rasová diskriminace byla velmi rozšířená,

⁸ Nucené práce byly oficiálně zrušeny až v roce 1957 (Lacina a kol. 1987).

původní obyvatelstvo nesmělo vykonávat určitá povolání a chodit do škol. Veškeré snahy o založení odborů či zájmových spolků byly potlačovány. Projevy nesouhlasu s vedením země řešila cenzura a tajná policie PIDE (Lacina a kol. 1987).

Spojenci za druhé světové války měli rozdílný názor na kolonie. Velká Británie si samozřejmě chtěla udržet svou koloniální říši. USA prosazovaly „právo všech národů zvolit si formu vlády, pod kterou chtějí žít“ (Nálevka 2004: 14 - 21). Sovětský svaz až do Stalinovy smrti v roce 1953 neměl příliš propracovanou strategii vůči rozvojovým zemím. Až v roce 1956 na sjezdu KSSS byla představena teorie tzv. široké mírové zóny, jejíž součástí byly i afroasijské země. Sovětský svaz už nehledal zárodky proletariátu v zemích třetího světa, ale začal podporovat různá emancipační hnutí bez ohledu na jejich politický profil. Naplno propuklo studenoválečné soupeření obou bloků o sféry vlivu v rozvojovém světě (Nálevka 2003: 98).

Portugalský autoritativní režim si nehodlal připustit, že by mohl přijít o svá zámořská území, která vnímal jako součást Portugalska. 11. 4. 1951 vydalo zákon a provincie získaly zastoupení v portugalském parlamentu a zhruba jedno procento Afričanů občanská práva (Nálevka 2004: 158 – 161). V padesátých letech také začíná odpor proti portugalským kolonizátorům. Vznikají první pololegální sdružení vzdělavců ve městech a náboženské spolky na venkově (Poláček 1980: 109 – 115).

2.3 Bezprostřední příčiny a politické kroky vedoucí ke konfliktu

Portugalsko čelí krizi salazarismu a ocitá se bez mezinárodní podpory. Po roce 1960⁹ už nezbylo mnoho afrických zemí, které by byly pod koloniální nadvládou. Koloniální mocnosti se postupně vzdaly svých zámořských území. Mezi odbojáři na portugalských územích nepanovala zrovna shoda a tak si Salazar uchovával malou naději na udržení impéria. Tajná policie PIDE likvidovala veškerou opozici včetně studentských spolků, které sympatizovaly s osvobozeneckými hnutími v koloniích (Klíma 2007).

⁹ Rok 1960 je označován jako tzv. Rok Afriky. V tomto roce získalo nejvíce afrických zemí nezávislost (Lacina a kol. 1987).

V roce 1961 se nepokoje začínají šířit celou zemí. 4. února se poprvé střílí v Luandě, ale útok je brzy odražen. 10. února MPLA zaútočila na věznici a administrativní budovy. Tento útok vyvolal vlnu vraždění v černošských čtvrtích a od té doby se Luanda zmítala v bojích (Klíma 2001). Portugalsko čelilo konfliktu v Angole a zároveň demokratická opozice v čele s Humbertem Delgadou ohrožovala Salazarův režim. 30. června 1960 vyhlásilo nezávislost Belgické Kongo největší sused Angoly. Konžské a angolské etnikum Bakongové toužilo obnovit konžskou říši (Klíma 2005).

Portugalské chování ke koloniím se lišilo od ostatních koloniálních mocností. Asimilovaných bylo velmi málo a stejně neměli všechna práva jako běloši. Až v 50. letech povolili některé kulturní a sportovní spolky, politickou opozici stále tvrdě potlačovali. Spolky se později přetvářely v ilegální osvobozené skupiny. V začátcích národně osvobozené boje sehrála důležitou roli africká emigrace a inteligence. Sloučením komunistické strany Angoly a dalších organizací vzniklo Lidové hnutí za osvobození Angoly – MPLA. Při vzniku organizací se začal objevovat etnický separatismus. Na tomto základě vznikl i Svaz národů Angoly – UPA, které chtěl obnovit původní konžský stát (Lacina a kol. 1984).

Angola byla portugalskou kolonií bezmála čtyři sta let. Dlouhá nadvláda cizího státu a odvěčení milionů nejsilnějších jedinců za oceán tento stát velmi poznamenalo. Obyvatelé nebyli zvyklí si sami vládnout a přistupovat na kompromisy, které jsou v multietnickém státě nezbytné, jestliže chtějí žít v míru a prosperovat. Portugalsko své kolonie spíš drancovalo, než aby se snažilo o jejich rozvoj, což se po druhé světové válce přestalo líbit ostatním mezinárodním aktérům. Portugalsko se v boji o kolonie ocitlo samo bez mezinárodní podpory. Doporučení, že by měli umožnit koloniím právo na sebeurčení, vnímali jako vměšování do vnitřních záležitostí svého státu. Myšlenky na nezávislost byly v Angole tvrdě potlačovány. Nicméně jak mnoho jejích susedů získalo nezávislost, situace v Angole a dalších portugalských koloniích se stávala neudržitelnou. Neslučitelnost požadavků obou stran nutně musela vést k vzniku násilného konfliktu. K přehlednosti situace nepřispívalo ani to,

že národněosvobozeneckých skupin, které byly připraveny převzít vládu v zemi po vyhlášení nezávislosti, vzniklo hned několik.

3. Charakteristika aktérů konfliktu

Podle UCDP (2008) rozlišujeme aktéry konfliktu na primární, sekundární neválčící a sekundární válčící. Jako sekundární aktér dle Uppsalské typologie může být označen pouze stát, nicméně v angolské občanské válce se angažovali i nestátní aktéři a soukromá vojenská společnost Executive Outcomes. Pro zjednodušení jsme tyto aktéry také zařadili do podkapitoly sekundární aktéři, přestože tam podle uvedené typologie nespádají.

V případě Angoly můžeme za primární aktéry označit tři národněosvobozenecká hnutí, která deklarovala vzájemnou neslučitelnost svých zájmů, a v první fázi do roku 1975 i Portugalsko, které si stále nárokovalo nadvládu nad Angolou. V dalších fázích se Portugalsko konfliktu už neúčastní ani jako primární ani jako sekundární aktér.

3.1 Primární aktéři konfliktu

V angolské občanské válce figurovalo několik ozbrojených skupin včetně jednotek cizích států. Od počátku šedesátých let do zisku nezávislosti v roce 1975 se jednalo o boj proti koloniální nadvládě Portugalska. Poté se Angola stala jedním z bojišť studené války, kdy Spojené státy a Sovětský svaz podporovaly své „spřátelené“ skupiny. Poslední fáze konfliktu byla ovlivněna těžbou diamantů a ropy. Trvala od roku 1992 do smrti Jonase Savimbiho v roce 2002 (Dyčka 2010). V této kapitole popíšeme především tři národněosvobozenecké skupiny. Koloniální mocnosti Portugalsku se věnujeme dostatečně v jiných kapitolách, proto jí zde nebude dán příliš velký prostor.

Lidové hnutí za osvobození Angoly

Po celou dobu konfliktu bylo hlavním primárním aktérem MPLA (Movimento Popular de Libertação de Angola = Lidové hnutí za osvobození Angoly), které vzniklo sloučením komunistické strany a dalších radikálních organizací v roce 1956. MPLA deklarovalo požadavek samostatnosti Angoly i za cenu ozbrojeného střetu. Po uvěznění

některých představitelů strany, se vedení na čas přesunulo do guinejského hlavního města Conakry (Fiala 2005). Levicově orientované elity této strany se přihlásily k marxismu-leninismu a získaly si tak na svou stranu SSSR a další země východního bloku, které jim poskytovaly vojenskou i ekonomickou pomoc. MPLA měla spojence i v komunistické straně Portugalska. V roce 1960 založila ilegální odbory (Fiala a kol. 2012).

MPLA reprezentovala především zájmy městských intelektuálů a etnika Mbundu rozšířeného převážně kolem hlavního města. Jejím vůdcem byl zpočátku Mário Pinto de Andrade, později se dostal do popředí spíše António Agostino Neto, který byl velkým obdivovatelem učení V. I. Lenina. Rozhodující otázkou jakékoliv revoluce je podle něho státní moc a to která třída je schopná se moci chopit. Neto chtěl skrze MPLA budovat angolskou socialistickou společnost (Kress 1985). Po jeho smrti ho ve funkci v roce 1979 nahradil José Eduardo dos Santos. MPLA v roce 1975 ovládala hlavní město, tudíž jí byla předána vláda nad Angolou. 11. listopadu 1975 vyhlásila nezávislost a dvě konkurenční skupiny označila za povstalce. Stala se tak jedinou vládní stranou a podařilo se jí udržet u moci až dodnes. Armádní složka MPLA je známá jako FAPLA (Forças Armadas Populares de Libertação de Angola). Na počátku devadesátých let byla armáda přejmenována na FAA (Forças Armadas Angolanas), aby budila dojem nezávislosti na vládní straně (Šmíd a kol. 2010).

Národní osvobozenecká fronta Angoly

Národní osvobozenecká fronta Angoly (FNLA = Frente Nacional de Libertação de Angola) vznikla sloučením strany UPA, která fungovala od roku 1958, s malou Angolskou demokratickou stranou. Hlavním představitelem byl Álvaro Holden Roberto, který zároveň v roce 1962 sestavil Revoluční vládu angolské republiky v exilu (GRAE – Governo da República de Angola no Exílio). Jeho sídlem se stalo hlavním město bývalého Belgického Konga Léopoldville (Marcum 1969). FNLA měla podporu konžského prezidenta Mobutua, který do země vyslal i své jednotky. Hnutí FNLA nejdříve chtělo hájit zájmy konžského etnika Bakongo, uměle rozděleného státní hranicí, ale později se přidalo i k požadavku nezávislosti země. Vojenské křídlo FNLA neslo název ELNA (Exército de Libertação Nacional de Angola). Strana FNLA se jako

primární aktér účastnila občanské války jen do roku 1976, kdy byla definitivně poražena jednotkami MPLA a Kuby (Dyčka 2010). Ve třetí fázi konfliktu už se bojů neúčastní, ale dodnes existuje a nadále se uchází o moc při volbách do parlamentu.

Národní svaz pro úplnou nezávislost Angoly

Proti MPLA stojí od druhé fáze občanské války UNITA (União Nacional para a Independência Total de Angola v překladu Národní svaz pro úplnou nezávislost Angoly). Do čela svazu se postavil tehdejší ministr zahraničí exilové vlády Jonas Malheiro Savimbi. Tato skupina vznikla v roce 1966 odštěpením od další bojující strany FNLA, kvůli sporům jejich představitelů. Podle Jonase Savimbiho Holden Roberto nebyl dobrým vůdcem a byl příliš zaměřen na etnikum Bakongo. Hlavní etnikum sympatizující s touto novou skupinou byli Ovimbundové obývající převážně centrální vysočinu a nejpočetněji zastoupené etnikum v celé Angole. Savimbi prohlašoval, že osvobozenecský boj není bojem ideologií. Chtěl spojit všechny lidi bez rozdílu etnika, postavení atd. proti kolonialistům. Neměl ale příliš dobře zorganizovanou propagandu pro velmoci a okolní svět (House 1986).

Zpočátku se UNITA nechala podporovat Čínou. Savimbi a několik dalších špiček UNITA navštívilo Čínu a prošlo výcvikem čínského partyzánského boje. Heslem hnutí UNITA bylo „Nacionalismus, demokracie, socialismus, négritude“¹⁰. Ve druhé fázi konfliktu se těší z podpory USA a ze svých projevů takticky vypouští výroky o socialismu a nastupují teze o demokracii a volném trhu, protože se potřebuje negativně vymezit vůči konkurenční MPLA. Koncept négritude se zase příliš neslučoval se spojenectvím s Jihoafrickou republikou. Právě tato skupina po konci studené války ztratila své finanční podporovatele, takže musela hledat jiné zdroje na financování vyčerpávajícího konfliktu. Armádní složka strany UNITA využívala zkratku FALA (Forças Armadas de Libertação de Angola) (Dyčka 2010). Savimbi nezaložil UNITA jako konkurenci FNLA a MPLA. Jeho prvotním cílem bylo vyhnat ze země Portugalce, bojoval proti rasismu a tribalismu. Věřil, že když bude národně osvobozenecský boj

¹⁰ Négritude je spjat s černošskou kulturou a hledáním černošské identity. Ukazuje kontrast mezi typickými rysy Evropana a Afričana (Klíma 2012).

úspěšný, občané v demokratických volbách rozhodnou, který vůdce je jim nejbližší (Vivo 1978).

Skupinu UNITA můžeme zařadit mezi tzv. revoluční osvobozené hnutí. Chce nastolit nový vládnoucí režim založený na rovnostářských hodnotách a radikálně transformovat sociální struktury v existujícím politickém společenství. Podle typologie politických organizací by se dala charakterizovat jako fronta¹¹. Pro hnutí UNITA je důležitá podpora obyvatelstva, protože se snaží zničit socioekonomickou základnu vlády. Vláda MPLA se opírá především o vzdělané intelektuály z pobřežních oblastí. Naproti tomu UNITA oslovuje „lidi půdy“ z centrální vysočiny, kde žije převážně etnikum Ovimbundu. Skupina UNITA byla nejvíc zaměřena na ochranu afrických tradic, ve svém působení a prosazování svých myšlenek byla považována za nejradikálnější (Dickovick 2012).

Další důležitou vlastností skupiny by měla být soudržnost, jednotná strategie boje a charismatická osobnost vůdce, který je schopen přesvědčit obyvatele, aby ho podporovali. Jonas Savimbi dokázal přesvědčit lidi a svou propagandu se snažil šířit i pomocí vlastního rádia. Revoluční hnutí by mělo zaujmout nějakého mezinárodního podporovatele, aby v případě vítězství měli rebelové snazší cestu k mezinárodnímu uznání. Rebelové potřebují také psychickou, ale hlavně finanční a materiální podporu zvenčí. Za úspěchy hnutí UNITA stál hlavně její charismatický vůdce Jonas Savimbi, který si dokázal zajistit lidovou podporu. Jeho podřízení mu byli plně oddaní a obyvatelé Angoly ho uznávali jako dobrého vůdce (James 2011). Po smrti Jonase Savimbiho UNITA nezanikla. Pravidelně sestavuje vlastní kandidátku a účastní se voleb, ale nedokáže oslovit příliš mnoho voličů. Jakožto opoziční strana nemá takový přístup k médiím jako vládnoucí MPLA.

¹¹ Frontu můžeme charakterizovat jako organizaci s pevnou strukturou, která aktivně bojuje za nezávislost země. Vyznačuje se následováním určité ideologie a používáním neústavních forem boje. Všechny primární aktéry občanské války v Angole (MPLA, UNITA i FNLA) můžeme označit za fronty (Fiala, Strmiska a Springerová 2011).

3.2 Sekundární aktéři konfliktu

Sekundární aktéři se angažovali především ve druhé fázi angolského konfliktu. Mezinárodní podpora je pro každou stranu konfliktu důležitá. Podporovatelé mohou dodat chybějící vybavení, poskytnout finance, vycvičit nové důstojníky a v případě vítězství pomoci při převzetí vlády a uznání dalšími státy. Angolský konflikt se internacionalizoval, zapojily se do něj cizí státy a hnutí, mezinárodní organizace i soukromá vojenská společnost.

Spojené státy americké a Jihoafrická republika

Vůdce FNLA Holden Roberto už v roce 1959 získal na svou stranu budoucího prezidenta USA Johna F. Kennedyho a přesvědčil ho, že musí pomoci jeho organizaci, jinak se země zmocní komunistická MPLA. Spojené státy měly podpořit právo národa na sebeurčení a vystupovat proti Portugalsku, přestože byly oba členy NATO. Roberto získal 6 milionů dolarů na výcvik ozbrojených sil (Klíma 2001).

Od roku 1975 působily v Angole zpravodajské a instruktorské jednotky CIA. USA podporovaly jak hnutí FNLA tak později i UNITA. Po negativních zkušenostech z války ve Vietnamu a aféře Watergate ale nedokázaly přesvědčit americký Kongres pro přímé angažmá v angolské občanské válce (Nálevka 2004: 162 - 165). Účastnily se konfliktu jako sekundární neválčící aktér. Po konci studené války, ale tlačily na zneprátelené skupiny, aby uzavřely mírovou dohodu. Pomohly Savimbimu s transformací hnutí UNITA na politickou stranu. V roce 1993 po parlamentních volbách úplně opustily UNITA a uznaly legitimní vládu strany MPLA (Dyčka 2010).

Do roku 1990 na straně bojující frakce UNITA působila i Jihoafrická republika. Aktivně se zapojila do konfliktu, aby vyvážila poměr sil, když v druhém táboře operovaly jednotky SWAPO a Kubánci. Díky režimu apartheidu neměla ve světě příliš spojenců (Klíma 2001). Jihoafrická republika se v konfliktu poprvé objevila v roce 1975. Operovala hlavně z území dnešní Namibie, kterou kontrolovala a kde se snažila potlačit hnutí za nezávislost SWAPO, které spolupracovalo s druhou stranou (Saunders 2011). Operace jihoafrických jednotek byly úspěšné, i když byly považovány

za vměšování do záležitostí jiné země. JAR se cítila ohrožena prosovětskou vládou MPLA. Její jednání odsoudila OAJ i Rada bezpečnosti OSN, které se později podařilo prosadit embargo na dovoz zbraní do Jihoafrické republiky (Hulec 2010).

Sovětský svaz, Kuba, Zair a SWAPO

Sovětský svaz podporoval MPLA ještě před začátkem bojů s Portugalci. MPLA vznikla sloučením komunistické strany a dalších hnutí za osvobození Angoly, tudíž Nikita Chruščov podporoval svého spojence a chtěl Angolu dovézt až k socialistické revoluci (Fiala 2012). SSSR uznal nově vzniklou Angolskou lidovou republiku a těšil se z rozšíření své sféry vlivu. 8. října 1976 budoucí spolupráci stvrdili podpisem Smlouvy o přátelství. Vítězstvím MPLA se Angola z ideologického hlediska postupně zařadila mezi tzv. afro-marxistické země (Fiala 2007).

V reakci na americkou podporu FNLA a UNITA se na podzim v roce 1975 zapojili do konfliktu i kubánští vojáci s podporou SSSR. Zachránili MPLA a pomohli jí vyhlásit nezávislost Angoly. Za 16 let jejich působení v Angole se v bojích vystříдалo až 300000 Kubánců, kubánské ztráty jsou odhadovány na 2000 mužů (Saney 2006). Castrovi vojáci pomáhali MPLA obsadit strategická střediska v zemi. Kubánské jednotky byly úplně staženy ze země až v roce 1990 po dohodách mezi Angolou, Kubou a Jihoafrickou republikou o stažení cizích jednotek z konfliktu. Fidel Castro podporoval kubánské angažmá v afrických konfliktech, protože Afrika podle něj byla „nejslabším článkem imperialismu“ a věřil ve vítězství socialistické revoluce v těchto zemích (Nálevka 2004: 162 – 165).

Na straně FNLA se konfliktu v Angole zúčastnily i jednotky tehdejšího Zairu (dnes Demokratická republika Kongo). Prezident Mobutu podporoval snahy Holdena Roberta a etnika Bakongo. Jeho vojáci byli ale rychle zatlačeni zpět na sever kubánskými oddíly a FAPLA (Dyčka 2010). Později se Zair pasivně zapojil do konfliktu jako největší dodavatel zbraní pro UNITA. Zbraně¹² z této země proudily do Angoly i přes embargo OSN až do pádu Mobuta v roce 1997 (UNSC 2000).

¹² Zbraně pro UNITA pocházely původně většinou z Bulharska, Rumunska, Ukrajiny a KLRD (Tasneem 2003).

Do bojů v Angole na straně MPLA se dále sporadicky zapojilo marxistické osvobozené hnutí SWAPO (Lidová organizace Jihozápadní Afriky) z dnešní Namibie. Od roku 1966 využívalo základen MPLA na území Angoly pro výcvik svých odbojářů. Hlavní základna se nacházela v Lubangu (Klíma 2012).

Organizace spojených národů a Executive Outcomes

Angolská vláda si zaplatila služby soukromé vojenské společnosti Executive Outcomes v roce 1993. Misi tvořili především jihoafričtí vojáci. Rok předtím se v Angole konaly volby, které vyhrála strana MPLA, ale UNITA neuznala výsledek a boje se opět rozhořely. UNITA ovládala velkou část území státu a naleziště strategických surovin. MPLA a EO uzavřely smlouvu na pomoc při bojových operacích a výcviku 5000 vojáků FAA a 30 pilotů. Mimo jiné EO vytvořily speciálně vycvičenou jednotku, která měla za úkol vypátrat vůdce nepřátelské skupiny a zneškodnit jej. Společná operace EO a FAA byla úspěšná, zvládly vytlačit jednotky UNITA ze severovýchodních oblastí země a dostaly pod kontrolu většinu nalezišť ropy a diamantů. Díky dobrým kontaktům se jim podařilo sehnat potřebné peníze na restrukturalizaci angolské armády a modernější zbraně a vojenskou techniku (Dyčka 2010).

UNITA byla donucena vyjednávat a výsledkem bylo podepsání mírové dohody z Lusaky v listopadu 1994. V roce 1996 musely jednotky EO opustit zemi. Stažení jednotek bylo bohužel předčasné, protože poté propukl konflikt znovu. OSN vyslala do Angoly peacekeepingovou misi UNAVEM III, která i s velkým počtem mužů nedokázala udržet mír. Působení soukromé vojenské společnosti bylo nejen mnohem levnější ale i daleko účinnější. Bojovníci UNITA byli demoralizováni díky leteckým útokům a FAA měla nyní dobře vycvičené vojáky schopné účinně spolupracovat (Horák 2014).

OSN se snažilo ovlivňovat konflikt od samého počátku. Po druhé světové válce prosazovalo právo národů na sebeurčení. Opakovaně vyzývalo Portugalsko k dekolonizaci a kritizovalo jeho jednání a zároveň vybízelo k podpoře národněosvobozených hnutí. Od roku 1989 byli v Angole přítomni mezinárodní pozorovatelé v rámci monitorovacích misí UNAVEM. První mise měla za úkol

dohlédnout na stažení kubánských jednotek ze země, což se podařilo zařídit ve stanoveném termínu. Kvůli omezenému mandátu, nemohli příslušníci misí příliš zasahovat do dění. V letech 1997 – 1999 v zemi působí i pozorovatelská mise MONUA (Waisová 2008).

3.3 Závěr

V následující tabulce je přehledně znázorněna forma participace primárních i sekundárních aktérů během všech fází angolského konfliktu. Za pasivní účast v konfliktu považujeme finanční nebo materiální pomoc (včetně pašování zbraní a diamantů), výcvik vojáků nebo pomoc vojenských expertů a vyslání pozorovatelských misí v případě OSN.

Účast v konfliktu v Angole	1. fáze 1961 - 1975	2. fáze 1975 - 1992	3. fáze 1992 - 2002
MPLA	Green	Green	Green
UNITA	Green	Green	Green
FNLA	Green	Green	Red
JAR	Green	Green	Red
USA	Blue	Blue	Blue
SSSR	Blue	Blue	Blue
Čína	Blue	Red	Red
SWAPO	Green	Green	Red
OSN	Blue	Blue	Blue
EO	Red	Red	Green
Kuba	Green	Green	Red
Portugalsko	Green	Red	Red
Zair	Green	Blue	Blue

Green	Aktivně se účastní bojových operací
Blue	Účastní se pasivně
Red	Neúčastní se konfliktu

Konfliktu v Angole se účastnilo mnoho aktérů. Někteří z nich jsou přítomni jen v určitých fázích konfliktu (viz tabulka). Ve všech fázích bojují primární aktéři MPLA a UNITA. Jejich vůdci jsou nesmiřitelní protivníci, kteří těžko dokážou dospět ke kompromisu. Do hry během let vstupuje mnoho aktérů, kteří mají různé motivace a ambice a snaží se ovlivnit vývoj konfliktu. Někteří z nich se přímo zapojují do bojů, jiní podporují svou spřátelenou skupinu finančně a materiálně. Zajímavým aktérem je soukromá vojenská společnost Executive Outcomes, která je motivována čistě finančním ziskem. Nemá v zemi žádné politické ambice, ale úkol, na který byla najata, plní dokonale. Angola byla za studené války zástupným bojištěm USA a SSSR. Jejich zájem o tuto zemi v 90. letech spíše opadl a snažily se prosadit uzavření míru a svobodné volby, které určí další směřování země. JAR se do konfliktu zapojuje za vlády rasistického režimu, později její zájem o Angolu také ochladl. OSN se v konfliktu angažovalo po celou dobu, ale jeho vývoj významně neovlivnilo.

4. Cíle jednotlivých aktérů

Moc je definována jako schopnost ovlivňovat jednání druhých k dosažení určitých cílů. Z politického hlediska Lukas a Smolík rozdělují moc na „moc nad bohatstvím“ a „moc nad lidmi“. Moc nad bohatstvím nositeli umožňuje zvětšovat svůj majetek a zároveň jeho prostřednictvím ovlivnit i politické dění v dané zemi a přizpůsobovat je své představě. Moc nad lidmi je schopnost jednice nebo skupiny lidí prosazovat své zájmy. Vůdci oplývající mocí mají možnost vnutit svou vůli jiným silou. Vůdce je z psychologického hlediska chápán jako jedinec s výrazně vyšší potřebou moci (Lukas a Smolík 2008).

Souboj dvou světových ideologií ovlivňuje boj o moc v Angole. Cyril Höschl hodnotí vztah ideologie a morálky takto: „Ideologie za nás rozhoduje, co je dobré a co nikoliv. Označuje ty, proti nimž je agrese dovolená, takže se nemusíme individuálně trápit etickými dilematy a odpovědností. Ve jménu ideologie lze páchat krutosti, aniž by takové počínání mělo negativní etické znaménko, je dokonce společensky oceňováno.“ (Hrubý 2005: 21).

V následujících podkapitolách rozebereme motivace a cíle jednotlivých aktérů angolského konfliktu a zaneseme je do přehledné tabulky (viz podkapitola 4.4 Závěr). Pokusíme se charakterizovat jednotlivé fáze konfliktu.

4.1 Cíle bojujících stran během první fáze konfliktu

První fázi konfliktu od počátku 60. let do vyhlášení nezávislosti v roce 1975 můžeme charakterizovat jako národněosvobozenecký boj proti Portugalsku. Všichni chtějí zrušení koloniální správy a vyhlášení samostatnosti. Zároveň všechna tři hnutí touží v budoucnosti zaujmout vedoucí postavení. Především kvůli svým zahraničním podporovatelům vůdci hnutí do svých projevů zahrnují i ideologické myšlenky, aby neztratili jejich sympatie a zajistili si další přísun financí. Účelově využívají souboj ideologií v mezinárodním systému.

MPLA se v první fázi konfliktu soustředila na boj za nezávislost a převzetí moci. Svého cíle chtěla dosáhnout ozbrojeným konfliktem, protože nevěřila, že se portugalská vláda dokáže změnit. V organizaci vznikaly rozpory ohledně jejího ideologického směřování, ale postupně se začalo prosazovat prosovětské křídlo MPLA (Fiala 2012).

Další primární aktér UNITA vznikla jako alternativa k existujícím osvobozeneckým hnutím MPLA a FNLA. Zpočátku jí šlo především o odchod Portugalců ze země a vznik nezávislého afrického státu Angola. Snažila se respektovat etnické rozdíly obyvatel a vyzdvihovala africké tradice a boj proti tribalismu. Zaměřila se na všechny lidi bez rozdílu. Třetí primární aktér FNLA úzce spolupracovala se zairským diktátorem Mobutu a prosazovala zájmy etnika Bakongo. Toužila po jeho znovusjednocení bez ohledu na hranice států (Klíma 2003).

Dohoda o tripartitní vládě, která má převzít moc po vyhlášení nezávislosti nevyhovuje ani jedné ze stran. Dostatečně neuspokojuje jejich touhu po moci. Vůdci nejsou zvyklí se dělit. Ve vzájemné rivalitě je podporují i jejich zahraniční spojenci. Proto jejich hlavním cílem je za každou cenu obsadit hlavní město a být jedinou organizací, která vyhlásí nezávislost a převezme moc od Portugalců (Klíma 2012).

Portugalsko si i přes ztrátu mezinárodní podpory chtělo udržet svá závislá území. I přes odpor OSN vyslali do země své jednotky a snažili se udržet moc v zemi silou. V Africe bojuje hned na několika frontách, což ho finančně vyčerpává. Jeho hlavním cílem je udržet status quo pokud možno s minimálními ústupky.

OSN, USA, SSSR i Čína se shodují v podpoře dekolonizace a vzniku samostatného státu, i když jejich názory na to, kdo by měl později vládnout, se liší.

4.2 Cíle bojujících stran během druhé fáze konfliktu

Později po vyhnání kolonialistů se hnutí nedokázala dohodnout na sdílení moci. Všechny organizace vyhlásily nezávislost na svém dobytém území, ale mezinárodně byla uznána pouze vláda MPLA. Všichni představitelé měli ambiciózní plány, ale vleklá občanská válka ničila tradiční zemědělství i infrastrukturu v zemi. Strany konfliktu do bojů investovaly nemalé peníze a bylo velice těžké boj ukončit a domluvit se. V této fázi se dostaly do patové situace, kdy představitele ovládala chamtivost, ale nebyli

schopni dojít ke kompromisu nebo zvítězit. FNLA byla poražena v roce 1976 a stáhla se z konfliktu, Holden Roberto odešel do exilu a FNLA na 10 let prakticky zanikla (Fiala 2012). Na začátku 90. let se znovu objevila a transformovala se v politickou stranu a pravidelně kandiduje ve volbách. Většina příslušníků etnika Bakongo a tedy i Mobutův Zair se poté přiklonila k hnutí UNITA. UNITA v roce 1982 deklarovala, že jejím hlavním cílem je vyhnání Kubánců ze země. Doufala, že tím radikálně oslabí MPLA a bude je moci porazit. UNITA chtěla být hlavní politickou stranou v zemi a Savimbi prezidentem (Klíma 2001).

Vůdci UNITA i MPLA přizpůsobují rétoriku aktuální situaci a snaží se získat co nejvíce prostředků na další boje. MPLA se opírá především o podporu revoluční inteligence, rolnictva, úředníků i dělnické třídy. Nejvíce příznivců UNITA je ve venkovských oblastech (Fiala 2012). MPLA se negativně vymezila vůči rasistickému režimu v Jihoafrické republice a získala tak sympatie některých afrických států. Zároveň se snaží udržet v zemi kubánské jednotky, které jsou na rozdíl od FAPLA dobře vycvičené. FAPLA neměla dostatečnou převahu na porážku FALA, která využívala guerillového způsobu boje ve špatně dostupných oblastech Angoly (Dyčka 2010).

Ve druhé fázi konfliktu můžeme pozorovat příklon MPLA k východnímu bloku. V roce 1977 se MPLA přejmenovala na MPLA-PT (MPLA-Strana práce). Členové afro-marxistické MPLA se označovali jako avantgarda dělnické třídy. Dělnická třída nebyla v Africe tolik početná, proto se soustředili na africké rolnictvo a další pracující vrstvy společnosti. Při výběru členů do MPLA byl kladen důraz na dělnicko-rolnický původ. Více než na stranický kolektivismus se soustředili na vedoucí úlohu úzkých stranických elit (Fiala a kol. 2012).

Kubánské jednotky se účastní konfliktu kvůli víře Fidela Castra v celosvětové vítězství komunistické ideologie. Kuba se svou účastí snaží zavděčit svému spojenci Sovětskému svazu. Dobře vycvičené jednotky jsou pro MPLA a její udržení u moci velice důležité.

Jihoafrická republika vstupuje do konfliktu už v roce 1975 s cílem zabránit prosovětské MPLA převzít moc v Angole. Tato operace je známá pod jménem „Savannah“, následuje operace „Reindeer“ v květnu 1978 a poté mnoho dalších. Její

politika apartheidu nemá ve světě příliš velkou podporu. Chce nadále kontrolovat území dnešní Namibie, proto útočí na jihu Angoly na buňky hnutí SWAPO, které jsou ve spojení s MPLA (Saunders 2011). Jednotky SWAPO sledují své vlastní cíle, které příliš nesouvisí s angolským konfliktem. Touží vybojovat nezávislost pro Namibii, proto se ukrývají na území Angoly, kde cvičí své jednotky a odtud i útočí na SADF.

Sovětský svaz touží rozšířit socialistickou revoluci i do dalších zemí světa¹³. Spojené státy naproti tomu chtějí dokázat vítězství kapitalismu a rozšiřovat demokracii. Obě velmoci se snaží do čela nově vzniklé republiky dosadit svého oblíbence. K výběru nového vůdce se staví čistě pragmaticky, nemusí to být nejlepší člověk, důležité je, aby s nimi sympatizoval. Konec studené války je poznamenán ochladnutím zájmu o země třetího světa, velmoci už nechtějí nadále vynakládat další prostředky na podporu zneprátených stran v Angole. Proto se na konci 80. let snaží dotlačit představitele MPLA a UNITA k společnému jednání a dohodě o míru.

OSN vstupuje do konfliktu jako mediátor prostřednictvím účastníků misí UNAVEM s cílem zajistit stažení cizích jednotek ze země, zorganizovat demokratické volby a zajistit poválečnou obnovu země.

4.3 Cíle bojujících stran během třetí fáze konfliktu

V poslední fázi konfliktu jsou přítomni už jen dva primární aktéři MPLA a UNITA. Už nešlo ani tak o politické funkce jako spíše o kontrolu nad obsazeným územím a hlavně o výnosy z těžby a prodeje nerostných surovin. UNITA mohla po volbách v roce 1992 získat docela velký vliv jako opoziční strana v parlamentu. Vůdce Savimbi se ale nechtěl smířit s faktem, že nebyl zvolen prezidentem a že se zároveň musí vzdát rozsáhlých zisků z nelegální těžby diamantů. Pro organizaci UNITA bylo velice těžké vzdát se území, které ovládala. Celou dobu se UNITA snažila tvářit jako demokratická alternativa k marxisticko-leninistické MPLA. Nicméně to byla z větší části propaganda pro mezinárodní pozorovatele a dárce, ve skutečnosti vynikala

¹³Sovětský svaz chce upevnit samostatnost mladých států, zlepšit jejich obranyschopnost proti neokolonizátorům, vybudovat národní ekonomiku a rozšířit vzájemně výhodnou spolupráci (Brutenc 1977).

svoji krutostí. Neštítla se masakrovat města a útočit na civilní vlaky. Savimbi ovládal ostatní členy UNITA pomocí strachu a hrozeb. Obě strany porušují Ottawskou konvenci a dále rozmisťují nášlapné miny (Klíma 2003).

Sherman (2000) se jednoznačně kloní k názoru, že nebýt nerostných surovin v Angole, UNITA by neměla dostatek prostředků na další financování bojů. V zemi vzniká tzv. válečná ekonomika¹⁴, která oslabuje už tak zničený stát. Podobný názor zastávají i Ondrušek a Pertile (2009), kteří třetí fázi angolského konfliktu považují za konflikt o suroviny. Podle odhadů mohla UNITA za pašování diamantů získat mezi lety 1992 a 1998 až 3,7 miliardy amerických dolarů. Po uvalení sankcí OSN na UNITA, bylo těžší získat zbraně, ale stále se našly státy, které chtěly riskovat odsouzením OSN výměnou za dobrý výdělek (Tasneem 2003). Podle uppsalské databáze můžeme ve třetí fázi konfliktu identifikovat neslučitelnost politických a ekonomických cílů strany UNITA a MPLA (UCDP 2008).

Savimbimu je jasné, že legální cestou demokratických voleb post prezidenta nezíská. Také si zvykl na velké příjmy z pašování diamantů. Po kapitulaci by ztratil veškerý vliv na těžbu diamantů. Proto se v poslední fázi konfliktu přeorientovává a místo po „moci nad lidmi“ touží mít „moc nad bohatstvím“ a skrze neomezené prostředky ovlivňovat dění v Angole.

MPLA má sice plnou mezinárodní podporu, protože odmítnutím výsledků voleb UNITA ztratila většinu svých zbývajících podporovatelů, ale už se nemůže spoléhat na pomoc kubánských jednotek, které byly staženy ze země. Angolská armáda (FAA) nutně potřebuje nové vybavení a reorganizaci. V roce 1993 si proto na pomoc najímá Executive Outcomes, která pomáhá zlepšit výcvik FAA, zefektivnit bojové operace a zasahovat významnější cíle UNITA. Na konci roku 1994 obsadila diamantová naleziště v provincii Luanda Norte (Dyčka 2010). Z Angoly byla EO bohužel stažena předčasně, UNITA ještě není zcela finančně vyčerpána a poražena. EO nesledovala žádné vlastní mocenské cíle. Za svou práci dostala dobře zapláceno a existují i dohady,

¹⁴ Válečná ekonomika je založená na ilegální těžbě nerostných surovin na území, kde probíhá konflikt. Vytěžené suroviny jsou pomocí sítě pašeráků dostávány ze země a směňovány za peníze, zbraně nebo jiný vojenský materiál nezbytný pro další pokračování války. Z vytvoření válečné ekonomiky profitují zejména různé povstalecké skupiny na úkor státu. Snáze vzniká v zemích závislých na vývozu primárních komodit (Šmíd a Vaňura 2009).

že v případě úspěchu, měla převzít některé koncese na těžbu diamantů. Na konci 90. let MPLA už nevidí jiné východisko než fyzickou likvidaci Jonase Savimbiho. Věří, že se zbytkem UNITA bude schopná se dohodnout a zajistí si vedoucí úlohu v Angole.

OSN, USA a Rusko tlačí na obě strany, aby konflikt ukončily a dohodly se na sdílení moci a postkonfliktní rekonstrukci. Rusko se potýká s vlastními problémy, proto dění v Angole pro něj není nadále prioritou. Zahraniční politika USA se v 90. letech zaměřuje na jiné regiony než je Afrika.

4.4 Závěr

V následující tabulce, vytvořené na základě předchozí analýzy, jsou přehledně znázorněny cíle primárních i sekundárních aktérů angolského konfliktu:

Aktéři / Cíle	1. fáze 1961 - 1975	2. fáze 1975 - 1992	3. fáze 1992 - 2002
MPLA	nezávislost, převzetí moci ozbrojeným bojem	udržení vedoucí úlohy, přízeň SSSR a OSN	udržení vedoucí úlohy, ochrana nalezišť nerostných surovin, demilitarizace, likvidace Savimbiho
UNITA	nezávislost, převzetí moci, négritude, boj proti rasismu	post prezidenta, vedoucí úloha ve vládě, přízeň USA	post prezidenta, vedoucí úloha ve vládě, kontrola diamantových dolů
FNLA	nezávislost, převzetí moci, sjednotit etnikum Bakongo	1981 – 1990 zánik, poté podíl na moci demokr. cestou	podíl na moci demokratickou cestou
JAR	obrana proti vzniku komunistické vlády	zlikvidovat hnutí SWAPO, antikomunismus	
USA	dekolonizace	rozšíření sféry vlivu, vývoz kapitalismu a demokracie	řešení konfliktu a demokratické volby
SSSR/Rusko	dekolonizace	rozšíření sféry vlivu, vývoz komunismu	řešení konfliktu a demokratické volby
Čína	dekolonizace		
SWAPO	výcvik svých jednotek, nezávislost Namibie	výcvik svých jednotek, nezávislost Namibie	
OSN	dekolonizace, svobodné volby	řešení konfliktu, stažení jednotek cizích států, demokrat. volby	řešení konfliktu, demilitarizace, demobilizace, respektování voleb
Executive Outcomes			plat, koncese na těžbu diamantů, splnit kontrakt
Kuba	pomoc MPLA převzít moc	vývoz komunistické ideologie, udržet u moci MPLA	
Portugalsko	udržení kolonie a statusu quo		
Zair	sjednotit etnikum Bakongo	pomoc UNITA	pomoc UNITA

První fázi konfliktu můžeme charakterizovat jako boj o moc mezi Angolany a Portugalci i mezi Angolany navzájem. V této etapě války se jedná o „moc nad lidmi“. Do konfliktu se částečně promítá i etnické hledisko, kdy domorodci už dále nechtějí

tolerovat nadvládu bílých kolonizátorů. I jednotlivá hnutí jsou původně založena na příslušnosti k určité etnické skupině. Dekolonizace a boj za nezávislost má mezinárodní podporu.

Ve druhé fázi konfliktu je poražena FNLA a na téměř 10 let zaniká. Objevuje se znovu na počátku 90. let a její cíl nadále zůstává stejný – získat moc v zemi, ale mění taktiku a snaží se získat podporu demokratickým způsobem. Z konfliktu spíše mizí etnické hledisko, protože noví členové organizací nejsou vybíráni jen podle příslušnosti k určitému etniku. Zbývající dvě organizace odráží bipolární rozdělení světa. Angola se stává zástupným bojištěm SSSR a USA. Ani jeden z nich však nechce zemi ovládat přímo. Stačí, když jim bude vládnoucí režim alespoň na oko nakloněn. Primární aktéři UNITA i MPLA pořád věří, že mohou zvítězit. Jejich cílem je mocensky ovládat celou zemi. Pro sekundární aktéry Sovětský svaz a Spojené státy je druhá fáze angolského konfliktu střetem ideologií. OSN oproti první etapě mění rétoriku, portugalský kolonialismus je poražen, proto začíná prosazovat mírové řešení a vznik společné vlády.

V poslední etapě občanské války mizí ideologické hledisko. Studená válka skončila a velmocí se snaží urovnat konflikty, které dříve podporovaly. Afrika už není prioritou jejich zahraniční politiky. Po prohraných volbách je Jonasi Savimbimu jasné, že demokratickou cestou už nemá šanci získat vedoucí úlohu v Angole. Obsazuje diamantové doly, zřizuje síť pašeráků a zároveň útočí na naleziště ropy s cílem zničit finanční zdroje protivníka. Mění taktiku a místo „moci nad lidmi“ chce získat „moc nad bohatstvím“ a mít tak možnost ovlivňovat politiku zvenčí. MPLA je ochotna přistoupit na sdílení moci, ale když veškeré dohody selhávají, najímá soukromou vojenskou společnost a později přistupuje i k fyzické likvidaci protivníka.

5. Průběh a dynamika konfliktu

5.1 Chování a postoje stran v průběhu konfliktu

Každý konflikt prochází různými stadii. V jeho průběhu se mohou měnit aktéři i intenzita konfliktu. Waisová (2009) uvádí tyto fáze konfliktu: latence, manifestace, eskalace, mrtvý bod, deeskalace, řešení konfliktu a budování míru. Každý konflikt je ale jiný a nemusí projít všemi fázemi nebo se naopak některé fáze mohou zopakovat.

Konflikt v Angole se dlouho nacházel ve stadiu latence a pomalu roste napětí ve společnosti. Angolany neuklidnilo ani zrovnoprávnění domorodců v roce 1961. Už nechtěli větší práva v rámci portugalského impéria ale samostatnost. Začíná chaotická válka za nezávislost. Jednotlivá hnutí se už z principu nemůžou domluvit kvůli svým rozdílným zahraničním podporovatelům. V 70. letech už byly všechny strany konfliktu vyčerpané. Portugalsko nezvládalo současně bojovat na několika frontách v Africe. 25. dubna 1974 byl při tzv. karafiátové revoluci svržen režim Marcella Caetana a noví představitelé přislíbili dekolonizaci afrických území (Klíma 2012).

OSN po druhé světové válce podporovalo dekolonizaci a právo národů na sebeurčení. Od 60. let naléhalo na Portugalsko, aby se vzdalo kolonií a žádalo ostatní země, aby zastavily dodávky zbraní pro Portugalsko. V roce 1965 doporučilo zastavit veškerý obchod s Portugalskem a odmítat přijetí jejich lodí i letadel. Zároveň nabádali k podpoře osvobozeneckých hnutí. 1. srpna 1974 po vleklých bojích Portugalsko oznámilo ochotu kooperovat s OSN při dekolonizaci Afriky (Organizace spojených národů a dekolonizace 1977).

V lednu 1975 se všechna tři hnutí domluvila na společné tripartijní vládě, ale už o dva měsíce později naplno propukl konflikt. K eskalaci konfliktu napomohli i sekundární aktéři. MPLA za pomoci kubánských jednotek dokázala udržet pod kontrolou hlavní město Luandu, přestože na ni útočila FNLA ze severu a UNITA z jihu, a vyhlásila nezávislost Angolské lidové republiky. Zároveň vytvořila vládu jedné strany podle sovětského vzoru a Agostino Neto se stal prvním prezidentem. FNLA operovala především z území Zairu. Těsně před porážkou v roce 1976 si najímala

ne příliš dobře vycvičené žoldnéře z Holandska, Velké Británie a USA (Lacina 1981). Občanská válka v Angole se stala jedním z bojišť studenoválečných protivníků, kteří mění dynamiku konfliktu. MPLA byla dlouhou dobu podporována Sovětským svazem, Kubou a organizací SWAPO, zatímco FNLA měla podporu Spojených států a tehdejšího Zairu. UNITA si získala sympatie Jižní Afriky, Číny a později také Spojených států. Většina velitelů rebelské UNITA v 60. letech prošla výcvikem guerillové války v maoistické Číně, kterou poté často používali během občanské války v Angole (Klíma 2000).

Jihoafrická republika navenek vystupovala jako velký odpůrce oficiální vlády Angoly, nicméně je zdokumentováno několik tajných bilaterálních schůzek jihoafrických a angolských představitelů. Rasistický režim v jihoafrické republice měl před válkou blízko k Portugalsku¹⁵, které také nepodporovalo emancipaci černého obyvatelstva. Přispěla značnou sumou na vojenské vybavení v Angole a Mozambiku (Saunders 2011). V roce 1979 provádí letecké bombardování objektů v Angole. Vláda podává stížnost OSN, která jednání JAR odsuzuje jako porušení územní celistvosti Angoly. Na začátku 80. let OSN několikrát vyzvala JAR ke stažení jednotek a zaplacení škody na majetku a na životech, které způsobila (Potočný 1985).

Ke konci 80. let se MPLA a UNITA dostávají do mrtvého bodu, dochází k deeskalaci konfliktu, kdy ani jedna strana není schopná definitivního vítězství a zničení protivníka. Mezinárodním tlakem jsou nakonec donuceni podepsat 31. května 1991 dohody v portugalském Bicesse. Podle dohody mají patovou situaci vyřešit nadcházející demokratické volby (Klíma 2001).

V září 1992 proběhly prezidentské i parlamentní volby, které byly mezinárodními pozorovateli hodnoceny jako svobodné. Podle volebních výsledků většinu postů získala současná vládní strana MPLA. Jonas Savimbi neuvítal v prezidentských volbách a odmítl uznat výsledek voleb a svou porážku. Volby označil za zmanipulované. 31. října 1992 MPLA uspořádala pogrom na vedení UNITA. V Luandě a blízkém okolí, bylo zabito několik tisíc lidí. Tento incident je občas nazýván jako Halloweenový masakr. Občanská válka mezi zneprátelenými stranami

¹⁵ Portugalsko poskytlo před vypuknutím války Jihoafrické republice podrobné mapy jižní Angoly, které později využila SADF při svých operacích (Saunders 2011).

byla opět obnovena. UNITA měla lépe připravené jednotky, takže rychle obsadila 5 provincií a další úspěšně obléhala. Obě strany si na boj najímaly placené žoldáky. MPLA jakožto legitimní představitel Angoly měla lepší přístup ke zdrojům a zbraním. V červenci 1994 přešla do ofenzívy a získala zpět pod kontrolu důležitá města (James 2011).

1994 proběhla mírová jednání a obě strany měly podepsat Protokol z Lusaky a zastavit palbu. UNITA se ale tak lehce nechtěla vzdát území, které do té doby ovládala. Savimbi byl v lepší vyjednávací pozici než po volbách v roce 1992. Podle nové dohody se měla UNITA začlenit do vojenských a politických struktur státu. Z jejích řad měl být jmenován viceprezident, 4 ministři, 6 viceministrů a 6 ambasadorů. Na demobilizaci jejích jednotek mělo dohlížet OSN (Wusu 2007).

Nicméně Savimbi byl velice ambiciózní a nechtěl se příliš spokojit s postem viceprezidenta. Spíše doufal v nové prezidentské volby a své zvolení za novou hlavu státu. V dubnu 1997 byl uznán jako vůdce nejsilnější opoziční strany a získal dům, plat a osobní ochranu. V prosinci se USA definitivně přiklonily k vládě MPLA a snažily se dotlačit Savimbiho k respektování své prohry (Klíma 2001). Hlavní představitelé obou zneprátelených stran se v druhé polovině 90. let několikrát sešli v Evropě nebo v dalších afrických zemích a vyjednávali o příměří (Fiala 2012). Zástupci UNITA a MPLA se konečně domluvili na společné vládě. Jedna část členské základny UNITA se oddělila od Savimbiho a vytvořila tzv. Novou skupinu UNITA. Savimbi se nechtěl vzdát území na severovýchodě země, kde se nacházely velice výnosné diamantové doly. OSN zavedla sankce proti skupině UNITA. Od vlády dostali ultimátum na vyklizení obsazených území, ale Savimbi neustoupil. Jeho jednání vedlo k vyhnání členů UNITA z vlády a konflikt znovu eskaloval (Wusu 2007).

MPLA zaútočila také na Savimbiho základny v Mobutově Zairu a v Kongu a zničila tak část jeho zahraniční podpory (Dickovick 2012). V této fázi se charakter konfliktu pomalu začíná měnit. Hnutí UNITA v podstatě dosáhlo většiny svých politických cílů a mohlo se s MPLA podílet na vládě a rozvoji země. V tomto okamžiku už ale příliš nešlo o politiku, ale o chamtivost představitelů UNITA, kteří měli pod kontrolou diamantové doly, které jim ročně vynášely miliony dolarů. V této fázi se potvrzují poznatky Colliera a Hoeffler (2001), že vnitrostátní konflikty

v rozvojových zemích jsou vedeny převážně kvůli válečným politicko-ekonomickým vazbám. UNITA těží ze současného uspořádání a nemá zájem na vyřešení konfliktu, protože to pro ni není výhodné. Potvrzuje se i teorie Michaela L. Rosse, který považuje přítomnost nerostného bohatství v rozvojových zemích za prokletí. V angolském konfliktu nejsou nerostné suroviny příčinou vzniku vnitrostátního konfliktu, ale díky velkým ziskům z těžby je uměle prodlužován stávající konflikt. Přítomnost nerostných surovin v rozvojové zemi je špatná i pro ekonomiku dané země, protože se většinou soustředí na vývoz primárních komodit a zapomíná na diverzifikaci, což může být nebezpečné při poklesu cen dané komodity.

Konflikt se znovu naplno rozhořel v roce 1999. Vláda nařídila OSN opustit zemi. MPLA se postupně dařilo získat pod kontrolu rebelské území Bailundo a Andulo. V červnu 2001 se UNITA pod vedením Jonase Savimbiho vrátila ke guerillovému způsobu boje a občas se nevyhnula ani akcím, které by se daly považovat za teroristické. Nyní útočila hlavně na města, která byla považována za bezpečně kontrolovaná vládními jednotkami (Pearce 2001).

UNITA už úplně ztratila mezinárodní podporu. Stále ale měla velký zisk z těžby, pašování a prodeje diamantů a mohla nakupovat zbraně z Demokratické republiky Kongo (Global Policy Forum 2001). Vládní straně MPLA pomohly s vyřešením konfliktu izraelské speciální jednotky a americké satelitní snímky území obsazené rebely z UNITA. 22. února 2002 byl vůdce UNITA Jonas Savimbi nalezen a zabit armádou a konečně mohlo začít vyjednávání o míru (James 2011). Po jeho smrti dochází k deeskalaci napětí, řešení konfliktu a nastupuje snaha o poválečnou obnovu země.

5.2 Faktory ovlivňující průběh konfliktu a strategie bojujících aktérů

Průběh konfliktu v Angole ovlivňovaly různé vnitřní a vnější faktory. Tyto faktory způsobovaly eskalaci či deeskalaci konfliktu a ovlivňovaly strategii jednotlivých bojujících stran. V angolské občanské válce můžeme identifikovat intencionální i neintencionální faktory.

Vnitřní faktory

Jedním z nejdůležitějších vnitřních faktorů je bezesporu přítomnost nerostných surovin a jejich vzrůstající těžba. Vlastnictví ropných zásob rozvojovými zeměmi nevede k jejich větší demokratizaci. Naopak většinou vede k utužení stávajícího režimu nebo ke konfliktům ve společnosti a separatistickým tendencím. Tento paradox je známý jako tzv. ropné prokletí, ale může se vztahovat i na jiné nerostné suroviny (Ross 2001). Těžba černého zlata je vcelku náročná, takže pro povstalecké skupiny není až tak zajímavá. Výnosy z ropy může spíše využít oficiální vláda k financování protipovstaleckého boje nebo může ropné naleziště podpořit myšlenky na odtržení části území od daného státu (např. Biafra v Nigérii) (Collier, Hoeffler a Soderbom 2001).

Za občanské války ovládla většinu ropného průmyslu jediná vládní strana MPLA¹⁶. Ropa byla v Angole nalezena už v 50. letech za portugalské nadvlády. Od 70. let se stává nejvýnosnějším vývozním artiklem (viz příloha č. 4). Mezi lety 1996 a 1997 za vývoz ropy inkasovala angolská vláda 2,5 miliardy amerických dolarů. Zisky byly použity na nákup zbraní, vyplacení žoldnéřů ze soukromých vojenských společností a utužení klientelistických vazeb. Vlastníkem státní koncese na těžbu ropy je společnost Sonangol (Le Billon 2001).

Dalšími konfliktními surovinami mohou být diamanty. Diamanty nejsou životně důležitou surovinou, ani nemají zase tak velké využití v průmyslu. Je to zboží luxusní,

¹⁶ Největšími současnými kontraktory na těžbu ropy jsou Čína, Indie, Portugalsko, Velká Británie a Francie (Waisová 2008).

kteřé se používá ve šperkařství. Diamanty můžeme rozdělit na primární a sekundární podle jejich místa výskytu. Primární diamanty jsou nacházeny v hlubinných vyvřelinách na menším území. Naleziště se lépe chrání a kameny jsou obtížněji dostupné. Sekundární diamanty jsou rozseté na větším území, dají se vcelku snadno získat z řečišť nebo povrchových dolů (Vařura 2009).

Sekundární diamanty mají díky své lepší dostupnosti velký potenciál ovlivňovat už probíhající konflikt. Vzhledem k rozlehlosti území, na kterém se většinou nachází, je kontrola těžby mnohem těžší. Jejich těžbu jsou schopny zvládnout i povstalecké skupiny, protože není tolik náročná na vybavení. Kameny jsou malé a velice cenné, takže jsou ideálním artiklem pro pašeráky stejně jako drogy. Původ drahých kamenů se jen velice těžko dohledává. Sekundární diamanty hrály velkou roli v našem konfliktu nebo například v konfliktu v Sierra Leone (Vaughn 2007). Diamantová naleziště byla v Angole objevena už v roce 1912. Portugalsko při snaze o ekonomickou stabilizaci Angoly, začíná investovat do rozvoje těžby diamantů. O osm let později získala společnost Diamang monopol na těžbu, který si udržela až do roku 1977, později tuto roli přebírá společnost Endiama (Empresa Nacional de Prospecção, Exploração, Lapidação e Comercialização de Diamantes de Angola) (Business in Africa 2009).

Surovinový rozměr konfliktu se začal projevovat už v druhé fázi občanské války. MPLA dlužila Sovětskému svazu za materiální pomoc a tento dluh se snažila zaplatit pomocí výnosů z těžby ropy a diamantů. Postupem času se Angola začala více přiklánět k Západu a Spojené státy se staly jejich hlavním obchodním partnerem. Mimo jiné aktivity jim pomáhaly i s rozvojem ropných společností především v enklávě Cabinda. Z prosperující Angoly 60. let se najednou stala země úplně závislá na vývozu primárních surovin především ropy (Dyčka 2010).

Na začátku 90. let se boje trochu uklidnily a zahraniční společnosti investovaly do těžby diamantů. Po volbách 1992 ale UNITA obsadila doly a zajistila si tak financování dalšího protivládního boje. Jednalo se především o údolí okolo Cuanga s bohatými nalezišti. Vzrostla nezávislá těžba diamantů (tzv. garimpeiros). Diamanty se těžily nešetrným způsobem, takže těžká technika poničila okolní krajinu. Státní společnost Endiama a MPLA ztratili finanční zisky. Charakter konfliktu se změnil a vůdci povstalců už netoužili po vládních funkcích, ale poháněl je ekonomický zájem

a vidina zbohatnutí na těžbě diamantů. Přítomnost nerostného bohatství tak uměle prodlužovala konflikt, který se původně rozhořel z úplně jiných důvodů (Šmíd a kol. 2010). Naleziště diamantů v provinciích Luanda Norte a Luanda Sul byly pod nadvládou UNITA, která nelegálně vytěžené kameny pašovala přes Zair na největší trh do západní Evropy. Problém s nelegální těžbou diamantů a jejich prodejem byl tak velký, že OSN na konci 90. let uvalila sankce na země, které prodávali Angolanům zbraně za diamanty (Birmingham 2006).

V roce 1993 UNITA zaútočila na ropná zařízení v ústí řeky Kongo s cílem získat ropné zásoby pro sebe a zmenšit prostředky MPLA. Na ropovody útočila už od 80. let a zároveň unášela experty z Evropy (Ondrušek a Pertile 2009). Můžeme se jen dohadovat, nakolik přítomnost nerostného bohatství ovlivnila angolskou občanskou válku a jestli by konflikt skončil už v 90. letech, kdyby neměli možnost financovat boj z výnosů z těžby sekundárních diamantů.

Dalšími neméně významnými vnitřními faktory, které ovlivnily dynamiku konfliktu, byly podpisy různých mírových dohod a jejich následné nerespektování a porušování, které přispívalo k eskalaci konfliktu a zvyšování nedůvěry mezi stranami. Důležitým milníkem byly i volby v roce 1992, které vyhrála MPLA, ale Savimbi nedovolil, aby se konalo 2. kolo prezidentských voleb. Pro některé dřívější podporovatele UNITA byl toto jasný signál, že se Savimbi nechce domluvit na sdílení moci, a definitivně se od něj odvrátili.

Vnější faktory

Na průběh konfliktu působily i vnější faktory. Jedním z nich byla pozornost OSN, které se v konfliktu angažovalo od samého počátku, protože se snažilo uspořádat dekolonizaci. V roce 1960 Valné shromáždění OSN přijalo Deklaraci o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům a Nikita Chruščov vyzývá k “okamžitému a úplnému odstranění koloniální soustavy ve všech jejích formách a projevech”. Byl ustaven zvláštní výbor pro zkoumání situace při uplatňování deklarace. Od roku 1965 OSN uznává legitimnost práva na sebeurčení a legitimnost boje za nezávislost (Organizace Spojených národů 1973). OSN tak stálo proti portugalským snahám o udržení koloniální říše. 1978 schválilo Deklaraci o přípravě společnosti pro život

v míru, kde odsuzuje útočnou válku i její plánování, závody ve zbrojení a naopak podporuje mírovou spolupráci mezi státy (Potočný 1985). Přestože v Angole v letech 1988 – 1997 působily monitorovací mise UNAVEM, díky svému omezenému mandátu neměly příliš možností ovlivnit průběh konfliktu.

Především během druhé fáze angolského konfliktu se zde promítají zájmy dalších mezinárodních aktérů. Angolská občanská válka je ovlivněna bipolárním uspořádáním mezinárodního systému, kdy dvě světové velmoci USA a SSSR soupeří o přátelství zemí tzv. třetího světa. Zároveň jsou obě velmoci stálými členy Rady bezpečnosti OSN, tudíž schvalování misí je velice problematické. Zapojení dalších států výrazně ovlivňuje dynamiku konfliktu a možnosti jednotlivých armád. Pro MPLA je velkým přínosem zapojení kubánských jednotek. V roce 1988 vítězí nad Jihoafričany u Cuito Cuanavale. Tento střet je považován za největší na africkém území od konce druhé světové války (Saney 2006).

Dynamika angolského konfliktu se v průběhu let měnila. V jednotlivých fázích se proměňovali i aktéři konfliktu a částečně i jejich hlavní cíle. K eskalaci konfliktu přispívalo porušování podepsaných mírových dohod. Deeskalaci můžeme pozorovat na konci 80. let, kdy se mění uspořádání mezinárodního systému a existuje určitá naděje, že spor bude vyřešen nadcházejícími volbami.

Do každého konfliktu se promítají různé vnitřní i vnější faktory, které mohou mít zásadní vliv na jeho charakter. V našem případě byla druhá fáze konfliktu hodně ovlivněna vnějšími aktéry, kteří do mocenského boje promítali své zájmy, představy o uspořádání světa a nadvládě určité ideologie. Závěrečnou fázi bojů hodně ovlivnila změna financování obou organizací. Ztráta mezinárodní podpory nevedla k deeskalaci konfliktu a jeho řešení. MPLA i UNITA se přeorientovali na drancování nerostných surovin a jejich výměnu za zbraně. V případě Angoly můžeme říct, že přítomnost nerostných surovin negativně ovlivnila její historický vývoj a stala se pro ni spíše prokletím než přínosem.

6. Řešení konfliktu a aktuální stav v zemi

6.1 Řešení konfliktu

Nakonec ztráta vůdce a předešlé neshody ve vedení UNITA vedly ke konci občanské války. UNITA z toho nakonec nevyšla úplně špatně. Nebyla zrušena a získala malý podíl na moci a tím pádem i podíl na výnosech z legální těžby nerostného bohatství. Takže byly částečně uspokojeny jak politické, tak ekonomické cíle této strany (Šmíd a kol. 2010).

Angola začala s poválečnou obnovou po první mírové dohodě v roce 1991. S prvními pokusy se ale můžeme setkat už v 80. letech. V tomto procesu pomáhaly mise OSN s názvem UNAVEM a Kancelář pro koordinaci humanitární pomoci (OCHA) (Waisová 2008). Od ledna 1991 v misi UNAVEM I¹⁷ sloužili i českoslovenští vojáci. Tato mise měla za cíl monitorovat odsun kubánských jednotek z jihu země na sever a poté pryč z území Angoly. Na první misi navazovala UNAVEM II, která měla za úkol kontrolovat příměří a postupnou demobilizaci jednotek (Marek 2010).

V roce 1991 byla změněna ústava Angoly. Byl zaveden vícestranický systém vládnutí, protože předtím od vzniku nezávislého státu vládla pouze MPLA (Sýkora 2008). 29. - 30. září 1992 se konaly volby, které vyhrála strana MPLA se ziskem 53,74 % hlasů. Prezidentský post obhájil José Eduardo dos Santos se ziskem 49,6 % hlasů v prvním kole¹⁸. Pro Savimbiho hlasovalo jen 40,7 % voličů. Průběh voleb se obešel bez větších problémů, zahraniční pozorovatelé byli vcelku spokojeni, ale Savimbi odmítl uznat porážku a označil volby za zmanipulované a výsledky za zfalšované ve prospěch dos Santose. Příslušníci mise UNAVEM II nedokázali zabránit eskalaci napětí a obnovení bojů (Marek 2010).

¹⁷ V rámci mise UNAVEM I bylo do Angoly vysláno 70 vojenských pozorovatelů z Alžírsko, Argentiny, Brazílie, Československa, Konga, Indie, Jordánska, Norska, Španělska a Jugoslávie (Marek 2010).

¹⁸ V roce 2006 nejvyšší soud Angoly rozhodl, že dos Santos nebyl v roce 1992 de iure zvolen prezidentem, jelikož v prvním kole nezískal více než 50 % platných hlasů a druhé kolo se kvůli znovu obnovené občanské válce už nekonalo. Tudíž dle soudu má dos Santos stále nárok být zvolen prezidentem na dvě volební (Sýkora 2008).

Rok po volbách UNITA kontrolovala zhruba 70 % území Angoly, ale hlavní město se jí dobýt nepodařilo. Enkláva Cabinda bohatá na ropu byla pod kontrolou vládní strany, která využívala zisky z prodeje ropy na financování dalších bojů. UNITA pomalu ztrácela mezinárodní podporu, takže si musela najít jiný zdroj financování. Soustředila se na kontrolu diamantových dolů. V období 1992 – 1994 kontrolovala až 90 % celkového objemu vyvezených kamenů z Angoly (Sherman 2000).

Obě strany konfliktu podepsaly v roce 1994 tzv. Lusacký protokol. Savimbi ale příliš nesouhlasil s podmínkami mírové dohody, odmítal demobilizaci a dohled příslušníků mise UNAVEM III. Po vítězství v prvním kole voleb prezident dos Santos znásobil svou moc. Nechal si postavit honosné sídlo a ven vyrážel jen s ochrankou. Pěstoval kult osobnosti a sám sebe označoval jako muže míru (na rozdíl od svého protivníka Savimbiho). Zaměřil se na získání podpory zkorumpovaných elit místo obyčejných lidí. Vládní kampaň s názvem „Druhá rakovina“ vystupovala proti všem cizincům. Útoky skupin na tzv. vetřelce byly tolerovány. Okolo 10000 Savimbiho mužů se zatím ukrývalo v Demokratické republice Kongo a chystalo se na válku. Po změně diktátora v roce 1997, museli ze země odejít, protože nový diktátor Kabila se spojil s angolskou vládou. UNITA si na pomoc najala srbské žoldnéře a nechala cvičit nové důstojníky v Maroku. Ke konci 90. let se rozhořela krutá občanská válka. UNITA obléhala města a bránila zásobování civilního obyvatelstva, které hladovělo. MPLA nemělo tak dobře připravené jednotky. Snažili se vytlačit skupinu UNITA z údolí řeky Kwanzy, kde se nachází rozsáhlá naleziště diamantů. Podle odhadů na nelegální těžbě pracovalo až 100000 lidí. UNITA měla problém s nedostatkem paliva, které musela kupovat na černém trhu od nepřítele výměnou za surové diamanty (Birmingham 2006).

Po smrti Savimbiho v roce 2002 byly podepsány mírové Dohody z Lueny, které navazovaly na Lusacký protokol¹⁹. Válka zničila infrastrukturu v zemi, ztížila přístup k pitné vodě a přesídlila mnoho obyvatel (Waisová 2008). Po rozsáhlé demobilizaci pomalu začíná návrat obyvatel do původních domovů. Počet bývalých bojovníků je odhadován až na 100000. K nim musíme ale připočít i jejich přesídlené rodinné příslušníky (Study details former guerrillas' experiences 2007).

¹⁹ Boje mezi vládou a skupinou FLEC v enklávě Cabinda probíhaly až do roku 2006. Angola využívá soukromých vojenských společností na udržení mírového stavu v této oblasti (Waisová 2008).

V témže roce byla ustavena Vláda národního usmíření, která se skládá z 29 ministrů. Dohodli se na revizi ústavy a uspořádání voleb. Zemi ale de facto řídí pouze prezident dos Santos. Tento typ vlády můžeme označit poloprezidentský režim, ale zvolená vláda má jen omezené pravomoci. Prezident určuje zahraniční politiku země a uzavírá důležité obchodní smlouvy, jeho vzorem je čínský způsob vládnutí. Když se mu to hodí, odkládá volby. Jako vysvětlení udává nedostatek personálů na realizaci voleb, neschopnost včas zaregistrovat všechny oprávněné voliče a špatnou infrastrukturu (Authoritarian alliances 2007).

O poválečnou obnovu v Angole se hodně zasadily různé nevládní organizace, přestože jejich činnost²⁰ není vládou vnímána příliš pozitivně. V roce 2003 přijala zákon, který dovoluje odmítnutí registrace některých nevládních organizací. Vládě se příliš nelíbí NGOs, jejichž činnost je zaměřena na podporu dodržování lidských práv. Pro budování míru byla po roce 2002 klíčová demobilizace, demilitarizace a reintegrace bojovníků a uprchlíků zpět do společnosti a zmírnění jejich chudoby. Velkým problémem bylo také velké množství min²¹ rozmístěných ve venkovských oblastech a zničená infrastruktura země. Demobilizace začala v roce 1996, ale byla přerušena obnovením občanské války. Do podpůrných programů vlády a OSN nebyli zahrnuti dětští vojáci do 18 let ani ženy. Na tyto skupiny se soustředily NGOs a snažily se zabránit jejich stigmatizaci společností. Bývalí vojáci dostali nové osobní dokumenty, materiální pomoc a byli přepraveni na území, odkud pocházejí (Waisová 2008). Samotná vláda neměla příliš zájem řešit problémy obyvatel a poválečnou obnovu země. Zároveň ale nepřipouštěla žádnou kritiku své politiky. V roce 2004 byl zastřelen předseda opoziční strany Mfulupinga Landu Víctor, který kritizoval neschopnost MPLA (Klíma 2012).

²⁰ Vláda oficiálně povolila činnost nevládních organizací v květnu 1991, některé však v zemi působily již dříve (Waisová 2008).

²¹ Nášlapné miny byly v zemi rozmisťovány už za války za nezávislost. MPLA a UNITA nepřestali s kladením min ani v 90. letech, přestože podepsali Ottawskou konvenci (Waisová 2008).

6.2 Současný stav

Smrtí Jonase Savimbiho skončila vleklá občanská válka. Angola se poté zařadila mezi de facto jednostranické systémy. Opozice v zemi existuje, ale vedoucí úlohu stále hraje státostrana MPLA a prezident José Eduardo dos Santos. MPLA můžeme charakterizovat jako masovou politickou stranu hlásící se k myšlenkám socialismu, která si dokázala udržet vedoucí postavení i v období demokratické tranzice (Fiala, Strmiska a Springerová 2011). Smrtí Jonase Savimbiho ztratila UNITA hlavního odpůrce vyjednávání. Obě strany navázaly na mírové dohody z Lusaky a UNITA byla zapojena do vlády. Parlament vyhlásil amnestii pro všechny rebely. V dubnu 2002 obě válčící strany podepsaly Memorandum o porozumění. Dohodly se na sdílení moci a UNITA se transformovala v normální politickou stranu, která se uchází o přízeň voličů v řádných volbách a nevynucuje si postavení násilím. Od června 2003 je v čele UNITA Isaias Henrique Gola Samakuva²² zvolený kongresem (Dickovick 2012).

Po parlamentních volbách v roce 2008 se Angola fakticky zařadila mezi africké země s jednou dominantní vládnoucí stranou. MPLA získala 191 z celkových 220 křesel. V těchto volbách byla nově zavedena hranice, kdy minimálně 30 % voličů musí být ženy. Stále můžeme v Angole pozorovat nedemokratické praktiky, kdy MPLA přetahuje členy UNITA a narušuje tak jejich členskou základnu a možnost fungovat jako opozice. Angola nadále zůstává zaostalou zemí, vláda MPLA není schopná reformem, které by zlepšily život obyčejným lidem (James 2011). Volby z roku 2008 nepřinesly žádnou změnu. Prezident vyhlášení voleb odkládal, aby měla jeho strana MPLA větší šanci zařídit různé projekty, zlepšit infrastrukturu a hlavně vše důkladně medializovat a připsat si kredit za zlepšení situace v zemi (Sýkora 2008). MPLA potvrdila svou vedoucí úlohu v zemi. UNITA obdržela podporu pouze 10 % voličů, zbytek hlasů byl rozdělen mezi další menší strany. Přestože mezinárodní pozorovatelé kritizovali nedostatky ve volebním procesu na některých místech a to že vládní strana ovládá média, UNITA uznala svou porážku (Dugger 2008).

²² Samakuva byl znovu zvolen lídrem UNITA v roce 2015. Svou politickou stranu povede v nadcházejících volbách v roce 2017. Když vyhraje, slibuje změnu politiky, omezení korupce a vyvedení země z ekonomické krize (José 2015).

V roce 2010 byla změněna stávající ústava. Od toho roku už se nebude volit prezident přímou volbou, ale prezidentem se stane lídr vítězné kandidátky v parlamentních volbách. V roce 2012 se konaly další volby do Národního shromáždění a nejsilnější strana MPLA získala s přehledem více než dvě třetiny hlasů (viz příloha č. 5). Eduardo dos Santos zůstává ve své funkci a podle nové ústavy může být prezidentem až do roku 2022 (McClelland 2012).

Díky těžbě ropy byla Angola jednou z nejvíce rostoucích ekonomik na světě. V současné době je její HDP páté nejvyšší v Africe (vývoj HDP viz příloha č. 3). Po poklesu růstu v roce 2009 a 2010 si vláda začala uvědomovat, že by měla více diverzifikovat svou ekonomiku a nespoléhat se jen na příjmy z ropy. Angola se snaží přilákat zahraniční investory, nicméně podmínky pro rozvoj obchodu nejsou příliš příznivé. Země se potýká s velkou korupcí, což dokládá i fakt, že dcera angolského prezidenta Isabel dos Santos je vůbec první africkou miliardářkou. Mezi obyvateli jsou obrovské ekonomické rozdíly. Přestože v Luandě se staví nové mrakodrapy a obchodní centra, většina obyvatel Angoly stále nemá přístup k tekoucí vodě a elektřině (The Economist 2014).

23. listopadu 2013 proběhly v hlavním městě masivní protesty proti prezidentskému režimu, který podle opozičních stran UNITA a CASA-CE soustavně potlačuje lidská práva a používá násilí proti obyvatelstvu. Pořádková policie musela na potlačení protestů použít vodní děla a slzný plyn. Protesty se konaly u příležitosti pohřbu opozičního aktivisty, který jako jeho dva kolegové rok předtím, byl zabit za podivných okolností (Němec a Skoch 2013).

Transparency International každý rok sestavuje pořadí zemí podle indexu korupce (Corruption Perception Index). V roce 2015 se Angole umístila na 163. místě společně s Jižním Súdánem ze 168 sledovaných. V roce 2002 byla 98. ze 102 zemí. Můžeme tedy říci, že situace se nijak nelepší (Transparency International 2015). Bez souhlasu elit nemůže probíhat žádný důležitý obchod. Přestože v 90. letech proběhla privatizace, politické špičky stále ovládají důležité sektory, jako jsou banky, média nebo doprava (Chabal a Vidal 2007). Angola má problémy s transparentností. 95 % příjmů angolské vlády pochází z těžby ropy a diamantů, ale peníze nejsou

investovány efektivně. Projekty na obnovu země jsou často zbytečně předraženy (Sýkora 2008).

V roce 2015 opoziční UNITA obvinila vládu a policii z falšování údajů o mrtvých civilistech, kteří byli zabití během násilných protestů. Angolská vláda prohlásila za ilegální křesťanskou organizaci Světlo Světa, což se nelíbilo jejich členům a podporovatelům. Nemožnost ověřit správnost údajů a přetrvávající nedůvěra mezi politickými stranami znesnadňuje spolupráci při obnově země (Coroado 2015).

Na jaře 2016 prezident dos Santos oznámil angolským médiím, že v roce 2018 se vzdá své funkce a po mnoha letech ukončí svou politickou kariéru. Zatím není jisté, jestli svůj slib splní nebo chce jen uklidnit oponenty ve vlastní straně i v opozici (McGroarty 2016).

Po skončení studené války jsou africké státy v krizi, protože si musí hledat nové zahraniční partnery. Rusko ani Spojené státy už nemají o Afriku příliš zájem. Ztráta finančních zdrojů je pro většinu států těžkou ranou. Jejich bývalí kolonizátoři mají taky jiné starosti, Afrika si tudíž musí najít novou alternativu. Poměrně novým vnějším aktérem v Africe se stává rychle se rozvíjející Čína. Tato země potřebuje získat co nejvíce nerostných surovin pro svůj ekonomický růst. Snaží se hodně investovat do rozvoje afrických zemí, které jí na oplátku mohou nabídnout například tolik potřebnou ropu.

V 50. letech 20. století končí diplomatická izolace Číny a postupně znovu navazuje vztahy s nově vznikajícími africkými státy. Částečně se angažovala i v první fázi angolského konfliktu, když podporovala hnutí UNITA. Na rozdíl od států Západu, si Čína neklade žádné podmínky demokratizace afrických režimů a dodržování lidských práv za půjčování peněz. Sama není vzornou demokracií a ke svým občanům se také nechová podle západních zásad (Tull 2009). Západ už se v očích afrických zemí zdiskreditoval a není pro ně dobrým partnerem, protože jim nepřinesl tolik vytoužený rozvoj. Jedním z hlavních partnerů Číny na africkém kontinentu je v posledních letech právě Angola.

Po roce 2002, kdy zde skočila vyčerpávající občanská válka, se Angola tváří jako vhodný obchodní partner s dostatkem nerostného bohatství a velkým potenciálem rozvoje. V zemi je nutná poválečná rekonstrukce a obnova infrastruktury. Čínská

finanční a technická pomoc rozběhla více než 100 projektů v sektoru energetiky, vodohospodářství, zdravotnictví, vzdělání, telekomunikací a rybnářství. Čína se zaměřuje hlavně na výstavbu přístavů, železniční sítě, nemocnic administrativních budov apod. Ne všechny čínské projekty jsou ale smysluplné a potřebné pro tuto zemi. Čína se snaží získávat dlouhodobé kontrakty výměnou za štědrú pomoc. Nejvíce jim jde o koncese na těžbu ropy pro svou státní těžební společnost Sinopec (Naidu, Corkin a Hayley 2009).

Čínské angažmá na černém kontinentě není jen pozitivní. V Angole se objevují časté útoky na čínské dělníky a obchodníky. Angolané si začínají uvědomovat, že jejich výrobky jsou nekonkurenceschopné a drahé, navíc Číňané pracují více a za méně peněz. Problémy se vyskytují také v enklávě Cabinda, kde se těží nejvíce ropy. Členové secesionistického hnutí Fronty za osvobození enklávy Cabinda (FLEC) napadají čínské pracovníky, protože pracují pro angolskou vládu a berou jim jejich bohatství. V Cabindě se vytěží 60% angolské ropy. Díky této enklávě je Angole jednou z nejrychleji rostoucích ekonomik v subsaharské Africe, takže si nemůže dovolit o ni přijít (Benoit a Sherry 2010).

Čínská ekonomika potřebuje dovážet hodně nerostných surovin a zároveň si chce zajistit africký trh jako odbytiště svých výrobků a přebytků. Investuje do infrastruktury země a nechá si platit angolskou ropou. Některé projekty bohužel nejsou vhodně vybrané také díky obrovské korupci a klientelismu, který je v afrických zemích běžnou záležitostí²³ (Campos a Vines 2008).

Státy Západu si pomalu začínají uvědomovat, že Afrika je pro ně velice důležitá. Všechny státy si chtějí zajistit přístup ke strategickým surovinám. Afrika by mohla být vhodnou alternativou ke státům Blízkého Východu, protože tento region není příliš stabilní. Čína jim také kazí plány na tzv. vývoz demokratických hodnot, protože si za své služby neklade žádné podmínky (Záhořík 2009).

²³ Například nedaleko od hlavního města vzniklo tzv. město duchů - Nova Cidade de Kilamba. Jedná se o nový komplex panelových domů, kde by mohlo bydlet až půl milionu lidí. Nové byty už stojí, ale prodalo se jich jen velmi málo, protože obyčejný obyvatel Angoly si tak drahé bydlení nemůže dovolit. Není jasné, co se s prázdnými domy stane, ale spekuluje se o tom, že by se do nich mohli nastěhovat čínští přistěhovalci (Zelenka 2012).

Čína je pro africké země vzorem rychlého rozvoje, kterého se ony marně snažily dosáhnout s pomocí Západu. Mnoho z nich přijalo prvky demokratického zřízení, které jsou jim úplně cizí, jen aby dostaly peníze od Světové banky. Čína jim nepomáhá ale z dobré vůle. Ona je potřebuje k zajištění své energetické bezpečnosti a chce si připsat kladné body u ostatních států. Vzhledem k množícím se nesmyslným stavbám a protestům domácích obyvatel se objevují myšlenky, jestli Čína v Africe neprovozuje jen tzv. neokolonialismus. Při těžbě nerostných surovin ničí krajinu a dokonce zkoumá, jestli by se nedalo těžit i v národních parcích. Jedná čistě pragmaticky a nebere ohledy na místní obyvatele. Africké státy by měly s Čínou i nadále spolupracovat, ale měly by zajistit, aby pro ně byl tento vztah také výhodný.

Závěr

Angola je jedním z největších států v Africe a díky rozsáhlému nerostnému bohatství má potenciál být důležitým hráčem v regionu. Přestože na jejím území žije mnoho etnik, nejsou neshody mezi etniky jejím hlavním problémem. Vývoj země zkomplikoval dlouhý boj za nezávislost a následná občanská válka. Vlekly konflikt pokřivil morálku lidí a zmařil mnoho životů. Bývalí bojovníci včetně dětských vojáků a prostitutek se těžko začleňují zpět do normální společnosti a jsou stigmatizováni. Angola se potýká s klientelismem, nepotismem a rozsáhlou mírou korupce. I policisté a záchranáři bezdůvodně vyžadují úplatky. Podle šetření Transparency International se pravidelně umísťuje na posledních místech žebříčků s velmi nízkou mírou transparentnosti a naopak vysokým indexem korupce.

Angolu objevili už první portugalské mořeplavci a postupně ovládli její území. Díky příhodné poloze na pobřeží Atlantského oceánu byla brzy zapojena do výnosného obchodu s černými otroky. Obchod s otroky negativně poznamenal skladbu obyvatelstva, jelikož byli ze země odvázeni nejsilnější jedinci, a také vztah k portugalským kolonizátorům.

Portugalci se ke svým koloniím nechovali příliš dobře. Území vykořisťovali a až pozdě se začali snažit o výstavbu infrastruktury a začlenění alespoň části domorodců do vlády. Daně museli platit všichni, ale černí obyvatelé na oplátku téměř nic nedostávali. Museli podporovat systém, s kterým nesouhlasili, ale systém nepodporoval jejich rozvoj. Mezinárodní prostředí po druhé světové válce nahrávalo dekolonizaci. Největší koloniální mocnosti byly vyčerpané a USA ani SSSR kolonialismus příliš nepodporovaly. Portugalsko se ale odmítalo kolonií vzdát, přestože nemělo podporu OSN ani spojenců z NATO. Jak dekolonizační proces postupoval, chtěly i portugalské kolonie získat nezávislost a skončit s tím, že jsou ve vlastní zemi považováni za druhořadé lidi.

Případ Angoly je zajímavý tím, že zde vznikly tři národněosvobozené skupiny částečně založené na etnické příslušnosti a s výraznými osobnostmi ve svém čele. V 60. a 70. letech (první fázi konfliktu) probíhá zároveň boj

za nezávislost proti kolonizátorům z Portugalska a také národněosvobozené skupiny sporadicky bojují i mezi sebou. Když je jasná, že 11. listopadu 1975 Angola získá nezávislost, všichni se snaží o ovládnutí hlavního města. Obsadit Luandu se podaří MPLA, které je poté předána vláda v zemi. FNLA a UNITA ale jejich vládu neuznají a začíná dlouhé období občanské války. První fázi konfliktu můžeme označit za boj o moc ať už mezi Portugalsci a Angolany nebo mezi Angolany navzájem. Důležité je ale i etnické hledisko, protože černé utlačované obyvatelstvo bojuje proti bílým kolonialistům.

Ve druhé fázi konfliktu po vyhnání Portugalců proti sobě stojí tři národněosvobozené skupiny: MPLA, UNITA a FNLA. Každá z nich má za sebou podporu dalších států. Někteří z podporovatelů se účastní přímo bojových akcí, jiní pouze dodávají zbraně, vojenské vybavení a finance. Konflikt je internacionalizován a promítá se zde studenoválečné soupeření a boj o sféry vlivu. MPLA ovládá území kolem hlavního města, UNITA jih země a FNLA severní část než je v roce 1976 definitivně poražena. Afro-marxistická MPLA je podporována Kubou a SSSR a UNITA Spojenými státy a Jihoafrickou republikou. Pro MPLA a UNITA je druhá fáze konfliktu bojem o moc. Ze začátku věří, že zvládnout toho druhé porazit vojenskou cestou, poté se spoléhají na vítězství v demokratických volbách. Pro sekundární aktéry je tato fáze konfliktem ideologií – komunismus versus kapitalismus a zároveň bojem o nadvládu ve třetím světě.

Pro další vývoj jsou klíčové parlamentní a prezidentské volby v roce 1992. V obou volbách potvrdí svou vedoucí pozici dosud jediná vládnoucí strana MPLA a i Eduardo dos Santos zůstává ve funkci prezidenta. Ve straně UNITA nastává rozkol. Savimbi neuznává výsledky voleb, odmítá demobilizaci a napětí znovu eskaluje až do občanské války. UNITA ztrácí veškerou mezinárodní podporu, protože porušuje dojednané příměří a musí si najít jiný zdroj financování dalších operací. Ve třetí fázi konfliktu po roce 1992 hrají velkou roli nerostné suroviny. Savimbimu je jasné, že demokratickou cestou nezíská moc, jakou by chtěl v Angole mít. Mění strategii a snaží se obsadit a kontrolovat co nejvíce nalezišť nerostných surovin. Buduje dobře propracovanou síť pašeráků, díky které dokáže ze země dostat surové diamanty a zároveň získat moderní zbraně a výbavu. I přes embargo OSN se stále najdou země,

kteřé jsou ochotny strpět kritiku OSN, když to pro ně bude ekonomicky výhodné. MPLA ví, že má podporu vlastního obyvatelstva, OSN i velmocí. Nakonec se rozhodne konflikt vyřešit zabitím Jonase Savimbiho, což se jim podaří v roce 2002.

Cílem této práce bylo identifikovat primární a sekundárně aktéry angolského konfliktu a zjistit, jestli se měnily jejich cíle v jeho průběhu. Cíle primárních aktérů UNITA a MPLA zůstávají během prvních dvou fází stejné. Chtějí získat „moc nad lidmi“ ozbrojeným střetem. FNLA nemá dostatek sil, proto se její cíl na konci druhé fáze mění a moc chce získat prostřednictvím voleb. V poslední fázi si MPLA snaží udržet vedoucí postavení prostřednictvím voleb i ozbrojených akcí. Strana UNITA mění svůj cíl a chce získat „moc nad bohatstvím“. Charakter konfliktu se mění z čistě mocenského na mocensko-ekonomický. Změna priorit UNITA souvisela s kontrolou nalezišť nerostných surovin. Přítomnost diamantů a ropy ovlivnila délku konfliktu, protože ani jedna ze stran nemohla být ekonomicky vyčerpána. Změnu charakteru konfliktu mezinárodní aktéři, kteří tlačili na jeho vyřešení, příliš nereflektovali. Důkazem může být dohoda z Lusaky z roku 1994, která nabízí straně UNITA některé ministerské posty, když vyklidí obsazené území a zahájí demobilizaci. Přítom právě kontrola těžby je pro Savimbiho klíčová. Je otázkou, jestli by mírovou dohodu dodržel, kdyby mu byly přislíbeny k ministerským postům i dostatečně zajímavé podíly na výnosech z těžby nerostných surovin (Pearce 2004). Smyslem toho textu bylo potvrdit nebo vyvrátit tuto hypotézu: Přítomnost nerostných surovin ovlivnila délku konfliktu v Angole. Tuto hypotézu můžeme potvrdit, protože občanská válka byla ve třetí fázi uměle prodlužována a financována z těžby nerostných surovin.

Dnes se Angola jeví jako vcelku stabilní africký stát, kde všichni moc drží strana MPLA a hlavně její hlavní představitel prezident José Eduardo dos Santos, který je ve funkci od roku 1979. Prezidentovi je přes sedmdesát let, tudíž bude zajímavé, co se stane po jeho případné smrti nebo avizovaném odstoupení z funkce v roce 2018. Jestli bude vybrán člověk, který bude schopný udržet křehký mír nebo znovu propukne boj o moc. V zemi jsou obrovské ekonomické rozdíly mezi obyvatelstvem, které může zvolit opoziční stranu v naději, že se změní politika a přerozdělování bohatství, které je v současné době neefektivní a netransparentní. Stále přetrvávají klientelistické vazby z válečných dob, kterých je třeba se zbavit, aby se Angola mohla posunout dál.

Seznam použité literatury a zdrojů

- Angola Crude Oil Production. *YCHARTS*. Dostupné na: https://ycharts.com/indicators/angola_crude_oil_production (2. 11. 2016).
- Angola. *GlobalSecurity.org*. Dostupné na: <http://www.globalsecurity.org/military/world/angola/maps.htm> (10. 11. 2014).
- Angola. *United Nations Cartographic Section*. Dostupné na: <http://www.un.org/Depts/Cartographic/english/htmain.htm> (10. 11. 2014).
- Angolan GDP (current US\$). *The World Bank*. Dostupné na: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=AO> (2. 11. 2016).
- Authoritarian alliances. 2007. *Africa Confidential*, 48, 5, 2 March 2007. pp 1 – 2.
- Benoit, Faucon a Sherry, Su. 2010. „Hostility Toward Workers Cools Angola-China Relationship.” *The Wall Street Journal*. Dostupné na: <http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052748704388504575418990791137242> (22. 10. 2014).
- Birmingham, David. 2006. *Empire in Africa : Angola and its neighbors*. Athens : Ohio University Press.
- Brutenc, Karen Nersesovič. 1977. *Současné národně osvobozené revoluce*. Praha: Svoboda.
- Campos, Indira a Vines, Alex. 2008. „Angola and China: A Pragmatic Partnership.“ *Centre for Strategic and International Studies*. Dostupné na: http://csis.org/files/media/csis/pubs/080306_angolachina.pdf (10. 11. 2014).
- Cilliers, Jakkie a Mason, Peggy. 2000. „Peace, Profit or Plunder? The Privatisation of Security in War-torn Societies“ *African Journal of Political Science/Revue Africaine de Science Politique*
Vol. 5, No. 1, pp. 163 - 165.
- Clausewitz, Carl von. 1832/2008. *O válce*. Praha: Academia.

Collier, Paul et al. 2003. *Breaking the Conflict Trap: Civil War and Development Policy*. Dostupný na [www: http://books.google.cz/books?uid=103483324268524201172&as_coll=2&source=gbs_lpp_bookshelf_list](http://books.google.cz/books?uid=103483324268524201172&as_coll=2&source=gbs_lpp_bookshelf_list) (16. 10. 2014).

Collier, Paul. 2009. *Miliarda nejchudších. Proč se některým zemím nedaří a co s tím*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad.

Collier, Paul a Hoeffler, Anke. 2004. „Greed and Grievance in Civil War“. *World Bank*. Dostupný na: <http://elibrary.worldbank.org/docserver/download/2355.pdf?expires=1362510924&id=id&accname=guest&checksum=61EB0F13D1BC42E5EE35D6DC77E2D5AB> (17. 10. 2014).

Collier, Paul a Hoeffler, Anke a Soderbom, Mans. 2001. „On the Duration of Civil War.“ *World Bank, University of Oxford Papers*. Dostupné na: http://siteresources.worldbank.org/DEC/Resources/duration_of_civil_war.pdf (19. 10. 2014).

Coroado, Herculano. 2015. „Opposition says 1,000 killed in Angola clash with religious sect.“ *Reuters*. Dostupné na: <http://www.reuters.com/article/us-angola-violence-idUSKBN0NI1GW20150427> (11. 10. 2016).

Corruption Perception Index. *Transparency International*. Dostupný na: <http://www.transparency.org/cpi2015#results-table> (21. 11. 2016).

Dickovick, J. Tyler. 2012. *The World Today Series 2012: Africa*. Lanham: Stryker-Post Publications.

Dugger, Celia W. 2008. “Governing Party in Angola Wins Election in a Landslide, Official Results Show“. *The New York Times*. Dostupné na: <http://www.nytimes.com/2008/09/10/world/africa/10angola.html?partner=rssnyt&emc=rss> (15. 11. 2016).

Dyčka, Lukáš. 2010. *Aktéři surovinového konfliktu v Angole*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra politologie. Diplomová práce.

Exnerová a kol. 2008. „Zahraniční rozvojová spolupráce ČR“. *Rozvojovka*. Dostupné na: <http://www.rozvojovka.cz/zahranicni-rozvojova-spoluprace-cr> (4. 7. 2016).

Fiala, Vlastimil a kol. 2012. *Politické strany Afriky, Asie a Latinské Ameriky: Rysy politického stranictví*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Fiala, Vlastimil, Strmiska Maxmilián a Springerová Pavlína. 2011. *Teoretické a metodologické problémy výzkumu politických stran v rozvojových zemích*. Ústí nad Orlicí: Oftis.

Fiala, Vlastimil. 2005. Vznik politických stran v zemích lusofonní Afriky. *Politologická revue*, roč. XI., č. 2, s. 91 - 138.

Fiala, Vlastimil. 2007. Africké jednostranné systémy: historicko-politologický diskurs, *Politologická revue*, roč. XIII., č. 1, s. 19 - 59.

Fiala, Vlastimil. 2012. *Politické stranictví v afrických lusofonních zemích*. Angola. Olomouc: Iuridicum Olomoucense.

Ghazvinian, John. 2008. *Untapped: The Scramble for Africa's Oil*. Harcourt.

Holsti, Kalevi J. 1998. *Peace and War: Armed Conflicts and International Order 1648 - 1989*. Cambridge Studies in International Relations.

Horák, Jakub. 2014. „Soukromé vojenské společnosti v Angole a Sierra Leone.“ *Africký informační portál*. Dostupné na: <http://africkyportal.cz/clanky/soukrome-vojenske-spolecnosti-v-angole-a-sierra-leone> (16. 10. 2014).

House, Jan Smuts. 1986. „UNITA - Twenty Years On“. *Braamfontein: The South African Institute of International Affairs*. Dostupné na: <http://dspace.cigilibrary.org/jspui/bitstream/123456789/30616/1/Unita%20-%20Twenty%20Years%20On.pdf?1> (18. 10. 2014).

Hrbek, Ivan a kol. 1966. *Dějiny Afriky*. Praha: Svoboda.

Hrubý, Dan. 2005. „Čekám na ufony: Rozhovor s Cyrilem Höschlem“. *Reflex*, roč. 16, č. 51, s. 20 – 23.

- Hulec, Otakar. 2010. *Dějiny Jižní Afriky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Hutchinson, John a Smith, Anthony D. 1996. *Ethnicity*. Oxford: Oxford University Press.
- Chabal, Patrick a Vidal, Nuno. 2007. *Angola. The Weight of History*. London: Hurst & Company.
- Iiffe, John. 2001. *Afrika a Afričané. Dějiny Kontinentu*. Praha: Vyšehrad.
- James III, W. Martin. 2011. *A Political History of the Civil War in Angola: 1974-1990*. New Jersey: Transaction Publishers.
- Jelínek, Petr, João, Mário Augusto Caetano a Knitl, Aleš. 2006. *Lusofonní Afrika 1975-2005: África lusófona 1975-2005*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
- José, Manuel. 2015. "Objectivo principal da UNITA é vitória em 2017, diz Isaiás Samakuva". *Voa Português*. Dostupné na: <http://www.voaportugues.com/a/objectivo-principal-da-unita--vitoria-em-2017-isaias-samakuva/3086310.html> (30. 11. 2016).
- Krejčí, Oskar. 1997. *Mezinárodní politika*. Praha: Victoria Publishing.
- Klíma, Jan. 2000. *Dekolonizace portugalské koloniální říše (historická motivace - specifika - průběh)*. Hradec Králové : Gaudeamus.
- Klíma, Jan. 2001. *Poslední koloniální válka*. Praha: Libri.
- Klíma, Jan. 2003. *Stručná historie států: Angola*. Praha. Libri.
- Klíma, Jan. 2005. *Salazar: Tichý diktátor*. Praha: A. Skřivan ml.
- Klíma, Jan. 2007. *Dějiny Portugalska*. 2. rozšířené a doplněné vydání. Praha : NLN, Nakladatelství Lidové noviny: Dějiny států.
- Klíma, Jan. 2008. *Dějiny Angoly*. Praha: Lidové noviny.
- Klíma, Jan. 2012. *Dějiny Afriky. Vývoj kontinentu, regionů a států*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

- Kress, Albin and Petzold, Siegfried. 1985. *Volksrepublik Angola*. Berlin: Staatsverlag der DDR.
- Lacina, Karel a kolektiv. 1984. *Dějiny národně osvobozenického hnutí v zemích subsaharské Afriky*. Praha: Academia.
- Lacina, Karel a kolektiv. 1987. *Nejnovější dějiny Afriky*. Praha: Nakladatelství Svoboda.
- Lacina, Karel. 1981. *Politikové v uniformách*. Praha: Mladá fronta.
- Le Billon, Philippe. 2001. "The Political Ecology of War: Natural Resources and Armed Conflicts", *Political Geography*, roč. 20, č. 5, s. 561 - 584.
- Le Billon, Philippe. 2001. "Angola's Political Economy of War: the Role of Oil and Diamonds 1975 – 2000", *African Affairs*, č. 100, s. 55 - 80.
- Le Billon, Philippe. 2008. "Diamond Wars? Conflict diamonds and geographies of resource wars", *Annals of the Association of American Geographers*, roč. 98, č. 2, s. 345 - 372.
- Lukas, Josef a Smolík, Josef. 2008. *Psychologie vůdcovství. Lidři a uplatňování moci*. Brno: Computer Press.
- Marcum, John A. 1969. *The Angolan Revolution: The Anatomy of an Explosion (1950-1962)*. Cambridge: The M.I.T. Press.
- Marek, Jindřich. 2010. *Krvavé mise OSN. Modré barety v pasti mezinárodní politiky*. Praha: Nakladatelství XYZ.
- Martinovský, Petr a Šmíd, Tomáš a kol. 2013. *Přírodní zdroje a ozbrojené konflikty – aktuální trendy*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- McClelland, Colin. 2012. "Angola's Ruling MPLA Has 74% of Provisional Vote Count". *BloombergBusinessweek*. Dostupné na: <http://www.businessweek.com/news/2012-09-01/angola-s-ruling-mpla-has-74-percent-of-provisional-vote-count> (23. 10. 2014).

McGroarty, Patrick. 2016. "Angola's President Leaving in 2018". *The Wall Street Journal*. Dostupné na: <http://www.wsj.com/articles/angolas-president-to-step-down-1457709788> (1. 12. 2016).

Motoška, Miloš. 1982. *Angola*. Praha: Institut zahraničního obchodu.

Naidu, Sanusha a Corkin, Lucy a Hayley, Herman. 2009. "China's (Re)-Emerging Relations with Africa: Forging a New Consensus?" *Politikon*, 36, s. 87 - 115.

Nálevka, Vladimír. 2004. *Čas soumraku*. Praha: Triton.

Nálevka, Vladimír. 2003. *Studená válka*. Praha: Triton.

Němec, Lukáš a Skoch, Jan. 2013. "Napětí v Angole". *Sekuritáci.cz – studentský portál o bezpečnosti*. Dostupné na: <http://www.sekuritaci.cz/novinky-z-afriky-listopad-2013/> (10. 11. 2014).

Ondrušek, Jaroslav a Pertile, Jakub. 2009. "Konflikty v Angole a DRC." *Sekuritaci.cz*. Dostupné na: <http://www.sekuritaci.cz/konflikty-v-angole-a-drc/> (11. 8. 2016).

Ondřej, Jan a kol. 2010. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: C. H. Beck.

Organizace spojených národů a dekolonizace: Nejvýznamější události třicetiletého úsilí OSN ve prospěch koloniálních zemí a národů. 1977. New York: Organizace spojených národů.

Organizácia Spojených národov a dekolonizácia 1945-1970. 1973. Praha: Organizace Spojených národů.

Pearce, Justin. 2001. Analysis: "Unita's changing tactics." *BBC News*. Dostupné na: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/afrika/1420102.stm> (18. 11. 2014).

Pearce, Justin. 2004. „War, Peace and Diamonds in Angola: Popular Perceptions of the Diamond Industry in the Lundas.“ *African Security Review* 13, č. 2, 51 - 64. Dostupné na: <http://dspace.africaportal.org/jspui/bitstream/123456789/31331/1/ANGOLAMAY04.pdf> (26. 10. 2016).

Pike, John. 2003. *União Nacional pela Independência Total de Angola UNITA National Union for the Total Independence of Angola, Forças Armadas para a Libertação de Angola (FALA), Armed Forces or the Liberation of Angola, Center for Democracy in Angola (CEDA)*, Dostupné na: <http://www.fas.org/irp/world/para/unita.htm> (15. 8. 2016).

Poláček, Josef. 1980. *Národně osvobozené hnutí v tropické Africe v boji za nezávislost po druhé světové válce*. Praha: Univerzita Karlova.

Potočný, Miroslav. 1985. *Organizace spojených národů: čtvrté desetiletí*. Praha: Svoboda.

Pšeja, Pavel. 2002. „Konflikt“. In: *Česká bezpečnostní terminologie*. Ed. Petr Zeman. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 80 - 84.

Resultados das Eleições Gerais de 31 de Agosto de 2012. 2012. *Comissão Nacional Eleitoral*. Dostupné na: <http://www.eleicoes2012.cne.ao/paginas/paginas/dat99/DLG999999.htm> (14. 11. 2016).

Ross, Michael L. 2001. „Does Oil Hinder Democracy?“ *World Politics*, 53, s. 325 - 361.

Ross, Michael L. 2003. „Oil, Drugs, and Diamonds: The Varying Roles of Natural Resources in Civil War.“ In: Ballentine, Karen – Sherman, Jake (eds.): *The Political Economy of Armed Conflict. Beyond Greed and Grievance*. Boulder: Lynne Rieder Publishers, 2003.

Rotberg, Robert, I. 2004. „The Failure and Collapse of Nation-States: Breakdown, Prevention, and Repair.“ In: *When States Fail*. Ed. Rotberg, Robert, I. Princeton: Princeton University Press, 1 – 51.

Saney, Isaac. 2006. „African Stalingrad: The Cuban Revolution, Internationalism, and the End of Apartheid“, *Latin American Perspectives*, č. 33, s. 81 – 117.

Saunders, Christopher. 2011. „The South Africa-Angola Talks, 1976-1984: A Little-known Cold War Thread.“ *Kronos: Southern African Histories*. 37, pp. 104 – 119.

Sherman, Jake H. 2000. „Profit vs. Peace: The Clandestine Diamond Economy of Angola.“ *Journal of International Affairs*. Spring 2000, Vol. 53, Issue 2 pp. 699 - 719.

Still much too oily: Angola badly needs to diversify its one-dimensional economy. 2014. *The Economist*. Dostupné na: <http://www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21600693-angola-badly-needs-diversify-its-one-dimensional-economy-still-much-too-oily?zid=304&ah=e5690753dc78ce91909083042ad12e30> (12. 11. 2014).

Study details former guerrillas' experiences. 2007. *Angola Peace Monitor.*, XIII, 7, květen 2007.

Sýkora, Jiří. 2008. *Governance in Angola and the Upcoming First Post-Civil War Elections*. Praha: Oeconomica.

Šmíd, Tomáš a kol. 2010. *Vybrané konflikty o zdroje a suroviny*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

Šmíd, Tomáš a Vaňura, Vladimír (eds.). 2007. *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Šmíd, Tomáš a Vaňura, Vladimír. 2009. „Teoretické vymezení a konceptualizace fenoménu slabých a selhávajících států.“ *Mezinárodní vztahy* 2, 44 – 64.

Tasneem, Jamal. 2003. Angola (1975 – 2002). *Research and Action for Peace*. Dostupné na: http://ploughshares.ca/pl_armedconflict/angola-1975-2002/ (12. 10. 2016).

Tull, Denis. M. 2009. „China's Engagement in Africa.“ In: *Africa in World Politics: Reforming Political Order*. Eds. John W. Haberson a Donald Rothchild. Boulder: Westview Press, 323 - 344.

UNITA Adapts Its War. 2001. *Global Policy Forum*. Dostupné na: <http://www.globalpolicy.org/component/content/article/202/41509.html> (15. 11. 2014).

Uppsala Conflict Data Program. 2008. *UCDP Definitions*, Uppsala, Uppsala Universitet. Dostupné na: <http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions/> (12. 12. 2015).

UNSC. 2000. *Report of the Panel of Experts on Angola Sanctions (S/2000/203)*. New York: United Nations Security Council.

Vaňura, Vladimír. 2009. *Vliv přítomnosti nerostných surovin a dalších cenných přírodních zdrojů na propuknutí, průběh a řešení vnitrostátních ozbrojených konfliktů*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra politologie. Dizertační práce.

Vaughn, Jacqueline. 2007. *Conflict Over Natural Resources*. Santa Barbara, CA: ABC-CLIO.

Vines, Alex. 1999. *Angola Unravels: The Rise and Fall of the Lusaka Peace Process*. New York: Human Rights Watch. Dostupné na: <https://www.hrw.org/reports/pdfs/a/angola/angl998.pdf> (15. 9. 2016).

Vivo, Raul Valdes. 1978. *Angola: Fin del mito de los mercenarios*. Ciudad de la Habana: Editorial de ciencias sociales.

Waisová, Šárka a kol. 2007. *Slabé státy. Selhání, rozpad a obnova státnosti*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

Waisová, Šárka. 2003. *Současné otázky mezinárodní bezpečnosti*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk

Waisová, Šárka. 2005. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál.

Waisová, Šárka. 2008. *Poválečná obnova a budování míru: Role a strategie mezinárodních nevládních organizací*. Brno: Masarykova univerzita.

Waisová, Šárka. 2009. *Úvod do studia mezinárodních vztahů*. Plzeň: Aleš Čeněk.

Walter, Barbara F. a Snyder, Jack (eds.). 1999. *Civil Wars, Insecurity and Intervention*. New York: Columbia University Press.

Wusu, Olufemi. 2007. *Politics and Economics of Africa*. New York: Nova Science Publishers.

Záhořík, Jan. 2009. „Mezinárodní souvislosti těžby ropy v Africe.“ *Středoevropské politické studie* 11, č. 4, 284 - 306.

Záhořík, Jan. 2012. *Ohniska napětí v postkoloniální Africe*. Praha: Karolinum.

Zartman, William, I. 1995. *Collapsed States: The Disintegration and Restoration of Legitimate Authority*. London: Lynne Rienner Publishers.

Zelenka, Petr. 2012. „Angolské město duchů – předzvěst novodobé kolonizace Afriky?“
Česká [pozice.cz](http://www.ceskapozice.cz). Dostupné na:
<http://www.ceskapozice.cz/zahranici/geopolitika/angolske-mesto-duchu-%E2%80%93-predzvest-novodobe-kolonizace-afriky> (15. 11. 2014).

Seznam příloh

Příloha číslo 1 – Rozdělení Angoly do správních celků

Příloha číslo 2 – Mapa ekonomické aktivity a těžby surovin v Angole

Příloha číslo 3 – Graf vývoje HDP v Angole v letech 1985 – 2015

Příloha číslo 4 - Graf těžby ropy v Angole

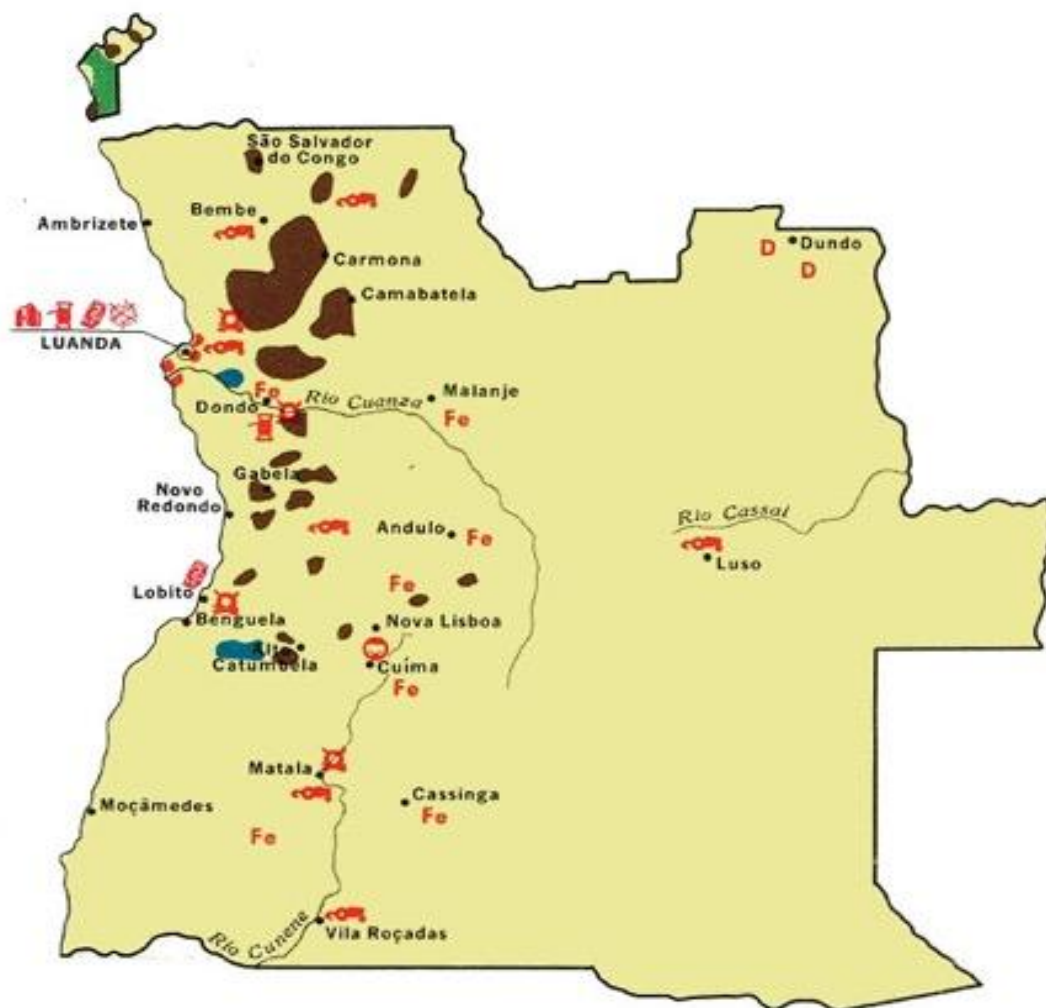
Příloha číslo 5 – Graf výsledků voleb do angolského parlamentu z roku 2012

Příloha číslo 1 – Rozdělení Angoly do správních celků

Převzato z <http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/angola.pdf>

Příloha číslo 2 – Mapa ekonomické aktivity a těžby surovin v Angole

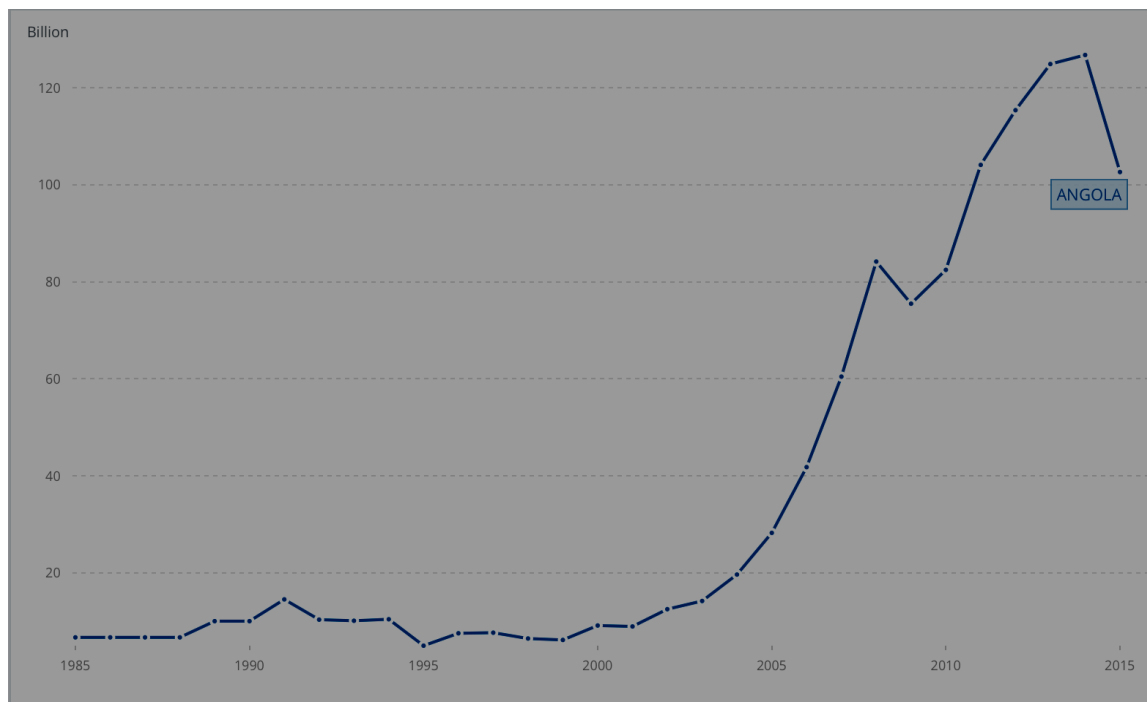

ECONOMIC ACTIVITY

	Oilfield		Coffee
	Diamond mining		Sisal
	Iron mining		Export timber
	Agricultural settlement scheme		Cement plant
	Hydroelectric station		Explosives plant
	Oil refinery		Railroad workshop
	Textiles		

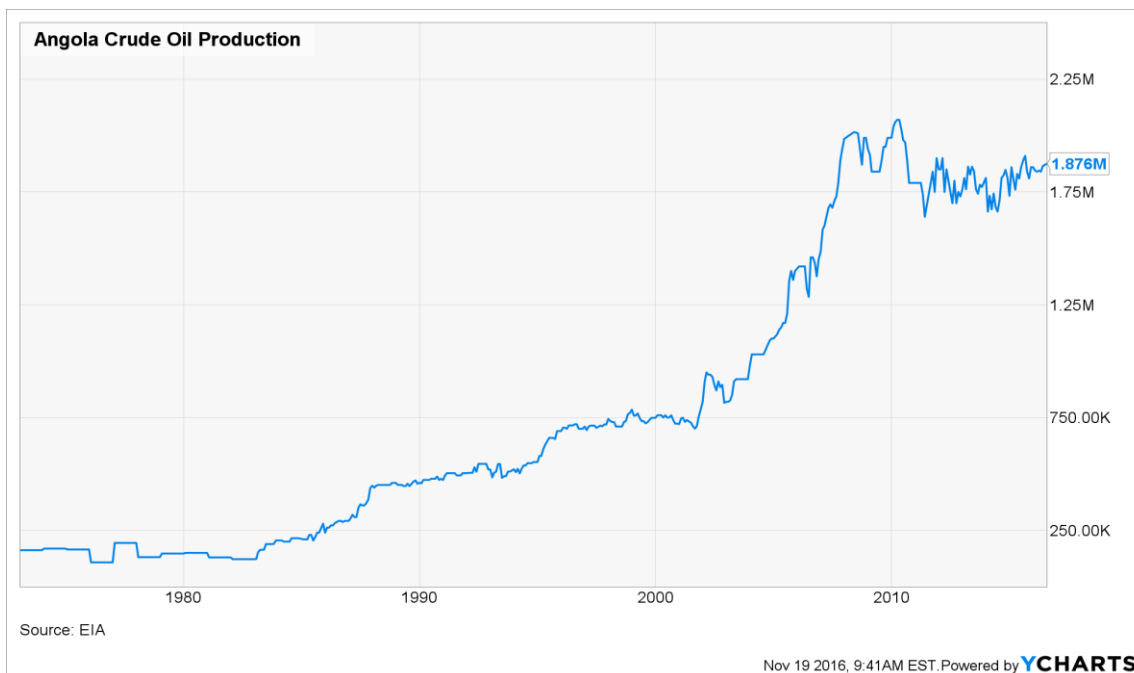
Převzato z <http://www.globalsecurity.org/military/world/angola/maps.htm>

Příloha číslo 3 – Graf vývoje HDP v Angole v letech 1985 - 2015

Převzato z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=AO>

Příloha č. 4 – Graf těžby ropy v Angole

Převzato z: https://ycharts.com/indicators/angola_crude_oil_production

Příloha číslo 5 – Graf výsledků voleb do angolského parlamentu z roku 2012

Informação geral			Votação		
Censo	9.757.671		Total de votos	6.124.669	
Censo escrutinado	9.757.671	100%	Votos brancos	212.023	3,46%
Mesas	25.359		Votos nulos	156.642	2,56%
Mesas escrutinadas	25.359	100%	Votos válidos	5.756.004	93,98%

Deputados a eleger: **220**

Partido/coligação		Votos		Deputados
 MPLA	MPLA	4.135.503	71,84%	175
 UNITA	UNITA	1.074.565	18,66%	32
 CASA-CE	Convergência Ampla de Salvação de Angola - Coligação Eleitoral	345.589	6,00%	8
 PRS	Partido de Renovação Social	98.233	1,70%	3
 FNLA	Frente Nacional de Libertação de Angola	65.163	1,13%	2
 ND	Nova Democracia União Eleitoral	13.337	0,23%	
 PAPOD	Partido Popular para o Desenvolvimento	8.710	0,15%	
 FUMA	Frente Unida para a Mudança de Angola	8.260	0,14%	
 CPO	Conselho Político da Oposição	6.644	0,11%	

Převzato z: <http://www.eleicoes2012.cne.ao/paginas/paginas/dat99/DLG9999999.htm>